

PÕHJA-SAKALA VALLA JÄÄTMEKAVA 2024-2029

Sisukord

SISSEJUHATUS	4
1. JÄÄTMEHOOLDUSE ÕIGUSLIKUD ALUSED	4
2.1 Strateegilised dokumendid	5
2.2 Riigi tasand	6
2.3 Omavalitsuse tasand	7
2.4 Ettevõtte tasand	8
2.5 Kodumajapidamine	8
2. PÕHJA-SAKALA VALLA ÜLDISELOOMUSTUS	8
3. ÜLEVAADE JÄÄTMEHOOLDUSE KORRALDAMISE HETKEOLUKORRAST 10	
3.1 Eelmises jäätmekavas püstitatud eesmärkide täitmisest	11
3.2. Põhja-Sakala valla jäätmeteke aastatel 2018-2022	12
3.3. Olmejäätmete kogumine ja käitlemine	13
3.4. Segaolmejäätmete kogumine ja käitlemine	14
3.5. Biolagunevate jäätmete kogumine ja käitlemine	16
3.6. Paberi- ja kartongjäätmete kogumine ja käitlemine	18
3.7. Pakendijäätmete kogumine ja käitlemine	19
3.8. Suurjäätmete kogumine ja käitlemine	22
3.9. Tekstiili ja rõivajäätmete kogumine ja käitlemine	22
3.10. Probleemtoodete jäätmete kogumine ja käitlemine	23
3.11. Ohtlike jäätmete kogumine ja käitlemine	25
3.12. Tervishoiu- ja veterinaarteenuste käigus tekkinud jäätmete kogumine ja käitlemine	27
3.13. Ehitus- ja lammutusjäätmete kogumine ja käitlemine	28
3.14. Jäätmekäitluskohad Põhja-Sakala vallas	29
3.14.1 Suure-Jaani jäätmejaam.....	30
3.14.2 Võhma jäätmejaam.....	31
4. ANDMEID MINEVIKUS SAASTUNUD JÄÄTMEKÕRVALDAMISKOHTADE NING NENDE KORRASTAMISEKS VÕETAVATE MEETMETE KOHTA	32
5. HINNANG JÄÄTMEVOOGUDELE TULEVIKUS	32
6. JÄÄTMETEKKE VÄLTIMINE	33
6.1. Avalikel üritustel jäätmetekke vältimine	33
6.2. Mere- ja muude veekogude prügi vältimine	34
6.3. Keskkonnasäästlike lahenduste rakendamine asjade ja teenuste hankimisel	34
6.4 Jäätmete ladestamise vältimine ja vähendamine	34
7. JÄÄTMEHOOLDUSE ARENDAMINE	35

7.1 Jäätmete liigiti kogumise ja taaskasutamise edendamine	35
7.2 Korraldatud jäätmeveo rakendamine	36
7.3 Jäätmetekitajate teadlikkuse tõstmine	36
7.4 Järelevalve korraldus	37
7.5 Jäätmehoolduse arendamise rahastamine	38
8. JÄÄTMEHOOLDUSE EESMÄRGID	39
8.1 Jäätmehoolduse korraldamise pikaajaline planeerimine	44
8.2 Jäätmete liigiti kogumise ja taaskasutamise suurendamine	44
8.3 Ehitus- ja lammutusjäätmete taaskasutamine	45
8.4 Järelevalvesüsteemi tõhustamine	45
8.5 MTÜ Eesti Jäätmehoolduskeskus ülesanded	46
9. JÄÄTMEKAVA RAKENDAMISE MÕJU KESKKONNALE	46
LISA 1 TEGEVUSKAVA EESMÄRKIDE REALISEERIMISEKS	49

SISSEJUHATUS

Põhja-Sakala valla jäätmekava 2024-2029 on omavalitsuse jäätmehooldust korraldav ja suunav dokument, mille eesmärk on määrata jäätmehoolduse arengusuunad, tegevused ja meetmed ning vajadusel nende maksumust aastani 2029. Jäätmekava hõlmab jäätmemajanduse hetkeolukorra kirjeldust (sealhulgas ülevaade valla haldusterritooriumil tekkivate jäätmete liigi, koguse, päritolu ja käitluse kohta ning hinnang tuleviku jäätmevoogudest ja täiendavate jäätmerajatiste infrastruktuuri loomise vajaduse kohta), ülevaadet jäätmemajandusega seotud probleemidest, fikseerib arengueesmärgid ning toob välja eesmärkide elluviimise tegevuskava.

Jäätmekava koostamisel on lähtutud Riigi jäätmekavast 2023-2028¹, jäätmeseadusest, Põhja-Sakala valla arengukavast 2023-2030², avalikult kättesaadavatest andmetest ja valdkonnas teostatud jäätmealastest uurimistöödest ning analüüsides.

Jäätmekava on koostatud vastavalt jäätmeseaduse nõuetele, mis määravad jäätmekava sisu ning jäätmekava kooskõlastamise ja avalikustamise. Jäätmekava ei hõlma jäätmeid, mis ei kuulu jäätmeseaduse kohaselt jäätmeseaduse reguleerimisalasse või on reguleeritud teiste seaduste ja määrustega.

Käesolevas jäätmekavas kirjeldatud jäätmehoolduse strateegilised eesmärgid, ressursid ja tegevused võivad vajaduse korral muutuda. Muudatuste vajaduste sisend võib tulla muudatustest õigusaktides, turusituatsioonides jäätmete käitlemisel, samuti omavalitsuse enda vajaduste ja võimaluste muutusest. Samuti võivad muutusi tuua kaasa prognoosimatud või raskesti prognoositavad muutused poliitilistes või majanduslikes sfäärides.

Jäätmekava rakendamine toimub tegevuskava alusel. Tegevuskava korrigeeritakse vajaduste põhisel.

1. JÄÄTMEHOOLDUSE ÕIGUSLIKUD ALUSED

Jäätmehoolduse korraldamise õigusraamistik põhineb Euroopa Liidu direktiividel, riiklikel ja kohaliku tasandi õigusaktidel ning valdkonda puudutavatel strateegiatel. Jäätmehoolduse korraldamise õigusruumist tulenevad järgmised peamised põhimõtted:

- riigi tasemel seatakse üldeesmärgid, mille rakendamine toimub kohaliku omavalitsuse strateegiate ja tegevuskavade alusel.
- jäätmehoolduse arendamine on jäätmeseaduse § 12 alusel kohaliku omavalitsuse ülesanne, mille täitmise eesmärgiks on vältida või vähendada jäätmeteket ning tõsta jäätmehoolduse taset.
- kohalikul omavalitsusel on lai diskretsiooniotsus parima jäätmehoolduse lahenduse rakendamisel.
- suurim vastutus eesmärgistatud tulemuste saavutamisel on jäätmetekitajatel ja –valdajatel, kes peavad täitma etteantud reegleid ja juhiseid jäätmetekke vältimisel ja jäätmete liigiti kogumisel ning keskkonnakahjulikke tegevuste vältimisel.
- kohalik omavalitsus vastutab jäätmeseaduse § 136³ sätestatud jäätmete taaskasutamise sihteesmärkide saavutamise eest, rakendades selleks kõiki vajalikke ja otstarbekaid tegevusi.

¹ Riigi jäätmekava 2023-2028 <https://kliimaministerium.ee/jaatemekava>

² Põhja-Sakala valla arengukava 2023-2030

https://www.riigiteataja.ee/aktiis/4041/1202/3008/Lisa_AK_2023-2030.pdf#

2.1 Strateegilised dokumendid

Keskkonnavaldkonna katusdokumendiks on seni olnud 2007. aastal koostatud „Eesti Keskkonnastrateegia aastani 2030“³. Strateegia määratles pikaajalised arengusuunad looduskeskkonna hea seisundi hoidmiseks, lähtudes keskkonnavaldkonna seostest majandus- ja sotsiaalvaldkonnaga ning nende mõjudest ümbritsevale looduskeskkonnale ja inimesele. Keskkonnastrateegia ei käsitle enam kõiki keskkonnavaldkonna jaoks aktuaalseid tegevussuundi ehk ei kata terviklikult kogu tulemusvaldkonda „Keskkond“. Uus keskkonnavaldkonna arengukava asendab seni kehtinud keskkonnastrateegiat.

Keskkonnavaldkonna arengukava (edaspidi KEVAD) eelnõu⁴ lähtub Eesti riigi arengustrateegias „Eesti 2035“⁵ seatud pikaajalistest sihtidest ning panustab eelkõige sihtide „Eesti majandus on tugev, uuendusmeelne ja vastutustundlik“ ning „Eestis on kõigi vajadusi arvestav, turvaline ja kvaliteetne elukeskkond“ saavutamisse. Arengukavaga toetatakse muutuste elluviimist peamiselt valdkondades „Majandus ja kliima“ ning „Ruum ja liikuvus“. Lisaks lähtub KEVAD Euroopa Liidu (EL) pikaajalistest eesmärkidest ning pakub lahendusi muutunud oludega kohanemiseks. KEVAD seab Eestile keskkonnavaldkonna visiooni, eesmärgid ja alaeesmärgid koos olulisemate poliitikainstrumentidega aastani 2030 ning korrastab selle valdkonna strateegilist planeerimist.

KEVADes seatud visiooni ja üldeesmärgi saavutamiseks on püstitatud 16 alaeesmärki keskkonnavaldkonnale, jäätmekava kohaselt on olulisemateks valdkondadeks ringmajandus ja jäätmekäitlus. **Ringmajanduse valdkonna eesmärk aastaks 2030 on:** Eesti on toimiv ringse tootmise ja tarbimise süsteem. Tõhusa ringmajanduse rakendamisega tagatakse ettevõtlike väiksem keskkonnamõju, samas tõstes konkurentsivõimet ja suurendades ressursside kättesaadavust. Eestis kasutusel olevate ressursside tarneahel on selge ja võimalikult lühike. Kasutame ja tarbime kõiki ressursse targalt ja keskkonda hoidvalt ning see muudab meie ühiskonna kestlikuks. Looduskeskkonna ressursse kasutatakse kestlikult, võimaldades nende säilimise ja taastamise järgnevale põlvetele. Tooted on kauakestvad ja materjalid on ohutult ja pikalt või lõputult ringluses. Ringmajanduse keskmes on ressursside kasutamise vähendamine, digitaalsed lahendused ja uued ärimudelid, mis ergutavad koostööd avaliku sektori, erinevate ettevõtete ning ettevõtete ja teadusasutuste vahel. Meil on piisavalt eksperte ning tagatud nende järelkasv, et toetada süsteemi jätkusuutlikkust ning arengut.

Jäätmekäitluse korraldamise valdkonna eesmärk aastaks 2030 on: Jäätmetekke vältimine ja toodete korduskasutamine ning parandamine on igapäevase käitumise osa ning jäätmetest luuakse uut väärtust toormena. Jäätmetekke vältimise raames tarbitakse mõistlikult ning vajaduspõhiselt keskkonnahoidlikke tooteid ja teenuseid, tekkekohal kogutakse jäätmeid liigiti, jäätmeid käsitletakse kui väärtuslikku ressursi. Jäätmekorraldus lähtub jäätmehierarhiast, kus eelistatim on jäätmetekke vältimine. Kus jäätmete vältimine on võimatu, tuleb toetada toodete korduskasutust ja jäätmete korduskasutuseks ettevalmistamist. Toodete parandamine ja remontimine on võimalik, lihtne ja mugav ning majanduslikult mõttekas. Kasutades tekkinud jäätmeid kui ressursi on võimalik saada loodusvaradest maksimaalset väärtust ja vähendada nõudlust uute loodusvarade järele. Kui ringlussevõtt pole võimalik, siis tuleb eelistada muul

³ Eesti Keskkonnastrateegia aastani 2030 (<https://www.riigiteataja.ee/akti/isa/0000/1279/3848/12793882.pdf>)

⁴ KEVAD eelnõu (<https://kliimaministeerium.ee/kevad>)

⁵ Eesti riigi arengustrateegia „Eesti 2035“ (<https://valitsus.ee/strateegia-eesti-2035-arengukavad-ja-planeering/strateegia>)

viisil taaskasutamist, sh sektoriülest ressursside riskasutamist, et võimalikult vähe suunata jäätmeid põletusse või ladestada neid prügilasse. Jäätmetest toormena väärtuse loomine asendab toormaterjali kasutuselevõttu.

Strateegia „Eesti 2035“ kohaselt on aastaks 2050 Eesti konkurentsivõimeline, teadmistepõhise ühiskonna ja majandusega kliimanetraalne riik, kus on tagatud kvaliteetne ja liigirikas elukeskkond ning valmisolek ja võime kliimamuutuste põhjustatud ebasoodsaid mõjusid vähendada ja positiivseid mõjusid parimal viisil ära kasutada.

Eesti majandus on vastutustundlik inimeste ja looduse suhtes. Siin on paindlikku, uuendusmeelset ja vastutustundlikku ettevõtlust ning ausat konkurentsi soodustav turvaline majanduskeskkond. Kohalike ressursside väärimine on kasvanud ja loodusvarade kasutamisel arvestatakse nii elurikkuse säilimise kui ka sotsiaal-majanduslike mõjudega. Kasutusel on uuenduslikud tehnoloogiad ja looduslähedased lahendused, mis vähendavad ajakulu vahemaade läbimisel ja tagavad hea elukeskkonna terves Eestis.

Ringmajanduse valge raamat⁶ koondab ministriumite ja huvirühmade arutelude tulemusel kokku lepitud visiooni, ringmajanduse aluspõhimõtted ja arengusuunad, millest lähtutakse edasistes tegevustes. Dokument toetab erinevaid osapooli, et ringmajandus oleks läbiv raamistik planeerimises, tarbimises, tootmises, poliitikas, elustiilis, kultuuris ja väärtushinnangutes. Valgele raamatule järgneb ringmajanduse tegevuste kava, milles tuuakse välja erinevate valdkondade tegevused ja mõõdikuid.

Tõhusa ringmajanduse rakendamise tagatakse tasakaal ettevõtluse ja keskkonnamõju vahel, tõstes konkurentsivõimet ja säilitades toorainete varustuskindlust. Looduskeskkonna ressursse kasutatakse kestlikult, võimaldades nende säilimise ja taastumise järgnevatele põlvedele. Tooted on kauakestvad ja materjalid on ohutult, pikalt ringluses. Ringmajanduse keskmes on ressursside kasutamise vähendamine, digitaalsed lahendused ja uued ärimudelid, mis ergutavad ka koostööd erinevate ettevõtete ning ettevõtete ja teadusasutuste vahel. Olemas on piisav ekspertide järelkasv, mis tagab süsteemi jätkusuutlikkuse ning arenemise.

2.2 Riigi tasand

Kliimaministeriumi ülesanne on töötada välja riigi jäätmekava, mis annab jäätmehoolduse korraldamiseks suunised ning õigusaktid, et kavandatud plaane ja eesmärgid võimalikult hästi ellu viia.

Keskkonnaamet on Kliimaministeriumi valitsemisalas tegutsev valitsusasutus, mis annab keskkonnakaitselube, samuti registreerib jäätmeluba mittevajavaid jäätmekäitlejaid, teostab riiklikku järelevalvet ning kohaldab riiklikku sundi seaduses ettenähtud alustel ja ulatuses.

Keskkonnaagentuur on Kliimaministeriumi hallatav riigiasutus, mille tegevusvaldkond on riikliku keskkonnaseire programmi täitmine, keskkonnavaldkonna riigisiseste ja rahvusvaheliste aruannete koostamine, keskkonnaseisundile hinnangute andmine, elutähtsate teenuste, sh ilmaprognoosi tagamine ning seirejaamade, -vahendite ja -seadmete pidamine ja uuendamine.

⁶ Ringmajanduse valge raamat (https://ringmajandus.envir.ee/sites/default/files/2022-06/Ringmajandus_valge_raamat.pdf)

Jäätmekava koostamise hetkel on Kliimaministeeriumi poolt koostamisel jäätmeseaduse, pakendiseaduse ja teiste seaduste muutmise väljatöötamiskavatsuste eelnõu.⁷ Eesmärk on tagada puhtam elukeskkond ning saavutada Eesti jäätmehoolduses üleminek ringmajandusele. Selleks on vaja ellu viia struktuursed muudatused, mis aitavad tagada olmejäätmete (sealhulgas olmejäätmete hulka kuuluvate pakendijäätmete) liigiti kogumise ning olmejäätmete ringlussevõtu, sealhulgas sihtarvude saavutamise.

2.3 Omavalitsuse tasand

Kohalikul tasandil jäätmehoolduse planeerimisel on tähtis määratleda täpselt kohalikule omavalitsusele erinevate jäätmehooldusalaste õigusaktidega antud õigused ning pandud kohustused. Omavalitsuste vahelise koostöö aluseks on ühised eesmärgid ja tegevuskava ning kohalikul tasandil jäätmehooldust reguleerivad õigusaktid.

Üle Eesti ühtselt toimiva jäätmehoolduse ning käitlussüsteemi toimimise eelduseks on kõigi omavalitsuste omavaheline koostöö koostööstruktuuride kaudu. Kohalike omavalitsuste vahelise koostöö eelisteks on majanduslik kasulikkus, sest see võimaldab õigesti dimensioneerida ja paigaldada jäätmekäitlusrajatised (keskkonnajaam, jäätmejaam jms), mille tulemusena on halduskulud madalamad, ühistes veopiirkondades on teenuse hind ühtlane, ühiselt korraldatud taaskasutatavate jäätmete kogumissüsteem on tõhusam.

Põhja-Sakala vald on MTÜ Eesti Jäätmehoolduskeskuse liige (edaspidi *EJHK*). *EJHK* on loodud omavalitsuste jäätmehooldusalase koostöö edendamiseks, jäätmeseadusega omavalitsustele pandud ülesannete täitmiseks ning ühiselt jäätmehoolduse arendamiseks. Ühing on asutatud 2003. aastal koostöös teiste omavalitsustega Järvamaalt, Raplamaalt, Jõgevamaalt, Viljandimaalt, Harjumaalt, Tartumaalt, Pärnumaalt, Põlvamaalt ja Valgamaalt.

Jäätmekäitlusalast tegevust Põhja-Sakala vallas reguleerivad valla arengukava², käesolev jäätmekava, jäätmehoolduseeskiri⁸ ning jäätmevaldajate registri põhimäärus⁹.

Keskkonnaagentuuri poolt on läbiviidud projekt „Ringmajanduse võimekuse tõstmine“¹⁰ perioodiga 19.07.2021 – 31.12.2023, mille eesmärk on liikuda Eesti ringmajanduse raamistiku väljatöötamise suunas. See nägi ette suurendada avalikkuse teadlikkust, siduda ringmajandust inimeste igapäevaellu ning aidata kaasa inimeste tarbimiskäitumise muutmisele. Projekti raames koostati omavalitsuse põhine teekaart, hinnati ja kaardistati ringmajanduse hetkeolukorda omavalitsuses. Selgitati välja kitsaskohad ja pakuti välja olukorrale sobivaid lahendusi. Iga omavalitsusele töötati välja individuaalne teekaart¹¹, mis koosneb tegevuskavast, soovitustest ja nõuannetest jäätmemajandusele, teavitustegevusele, keskkonnahoidlike riigihangete ja ringmajanduslike ärimudelite kasutuselevõtuks, kohalike ressursside kestlikuks kasutamiseks, keskkonnajuhtimissüsteemide rakendamiseks ning koostöövõimalusteks omavalitsuse, erinevate sektorite ja rahvusvaheliste partnerite vahel.

⁷ Jäätmeseaduse, pakendiseaduse jt seaduste VTK <https://kliimaministeerium.ee/elukeskkond-ringmajandus/jaatmed/jaatmeseaduse-pakendiseaduse-jt-seaduste-vtk>

⁸ Põhja-Sakala valla jäätmehoolduseeskiri (<https://www.riigiteataja.ee/akt/408112022005>)

⁹ Põhja-Sakala valla jäätmevaldajate registri põhimäärus (<https://www.riigiteataja.ee/akt/415112019002>)

¹⁰ Projekt „Ringmajanduse võimekuse tõstmine“ (<https://keskkonnaportaal.ee/et/ringmajanduse-v%C3%B5imekuse-t%C3%B5stmine>)

¹¹ <https://keskkonnaportaal.ee/sites/default/files/Teemad/Ringmajandus/P%C3%B5hja-Sakala-vald-TEEKAART.pdf>

2.4 Ettevõtte tasand

Ettevõtte tasandil reguleerivad jäätmekäitlust keskkonnakaitselood. Kui ettevõtte käitleb teiste isikute tekitatud ja üle antud ohtlike jäätmeid, peab ta omama vastavat keskkonnakaitseluba.

Ettevõtted peavad majandustegevuse tulemusel tekkivate jäätmete käitlemisel korraldama:

- tavajäätmete (sh olmejäätmete, ehitus- ja lammutusjäätmete jm) kogumist ja edasisele käitlemisele (taaskasutamisele) suunamist, vastavalt korraldatud jäätmeveo hanketingimustele;
- ohtlike jäätmete (v.a põlevkivisektoris tekkivate ohtlike jäätmete) kogumist ja edasist käitlemist;
- iseseisvaid jäätmekäitlussüsteeme omavates ettevõtetes tekkivate jäätmete käitlemist;
- jäätmete taaskasutamise protsessis (ka jäätmete korduskasutamiseks ettevalmistamises) osalemist ja oma positiivse panuse andmist.

Ettevõtted kui jäätmetekitajad peavad lähtuma lisaks omavalituse jäätmehoolduseeskirja tingimustest ja olema hõlmatud korraldatud jäätmeveoga. Põhja-Sakala vallas on võimalus nõuda ettevõtetelt jäätmete tekke ja käitlemise tegevuste osas jäätmekava koostamist, mis võimaldab vallas ülevaadet ettevõtte tegevuste olemusest ja võimalikest mõjudest valla jäätmehoolduse eesmärkidele.

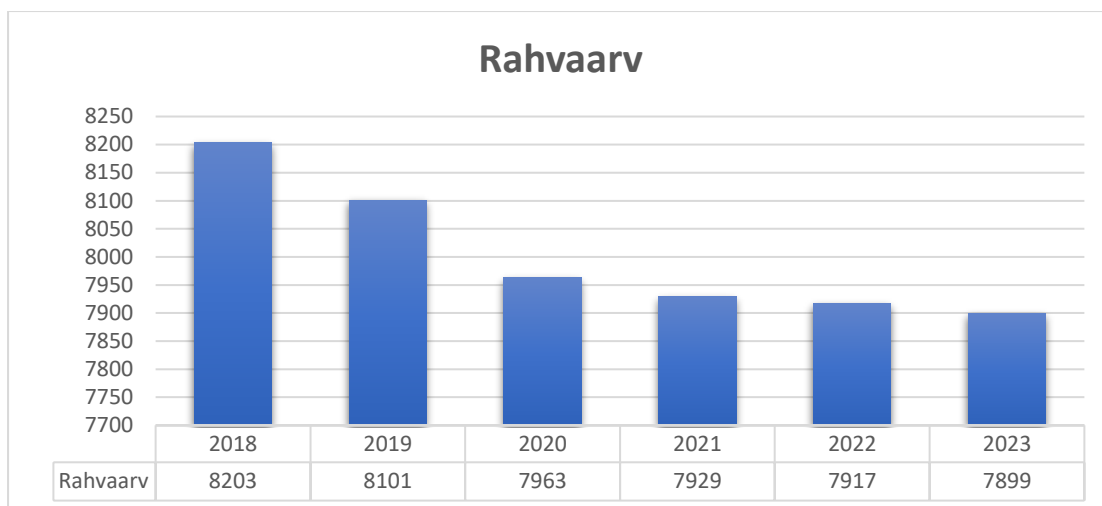
2.5 Kodumajapidamine

Kodumajapidamise tasandil on olulised järgmised tegevused: liitumine korraldatud jäätmeveoga, olmejäätmete liigiti kogumine tekkekohas, biojäätmete liigiti kogumine ja võimalusel kohtkompostimine, lisaks vanapaberi, suurjäätmete ja tekstiiljäätmete liigiti kogumine tekkekohas, pakendi ja pakendijäätmete eraldi kogumine, ohtlike jäätmete eraldamine ja nende viimine kogumispunkti jm. Kodumajapidamises tekkinud jäätmete käitlemisel on vaja juhendada valla jäätmehoolduseeskirjast, mis järgib riigi jäätmepoliitika eesmärke, õigusaktide nõudeid, valla jäätmekava ning kohaliku omavalitsuse või nende ühenduste jäätmealast infrastruktuuri.

2. PÕHJA-SAKALA VALLA ÜLDISELOOMUSTUS

Käesoleva jäätmekavaga planeeritakse jäätmemajandust 1153 km² suurusel territooriumil, mis hõlmab Põhja-Sakala valla nime alla ühinenud endiste Suure-Jaani, Kõo ja Kõpu valla ning Võhma linna haldusterritooriumid. Seisuga 01.01.2023 oli rahvastikuregistri andmetel Põhja-Sakala vallas 7899 elanikku. Jäätmekavaga hõlmataval territooriumil on kaks linna (Võhma ja Suure-Jaani), kaks alevikku (Olustvere ja Kõpu) ning 70 küla.

Rahvastikuregistri andmetel Põhja-Sakala valla elanike arv iga aastast väheneb. Valla rahvaarvu jagunemine aastate kaupa on välja toodud joonisel (vt joonis 1).

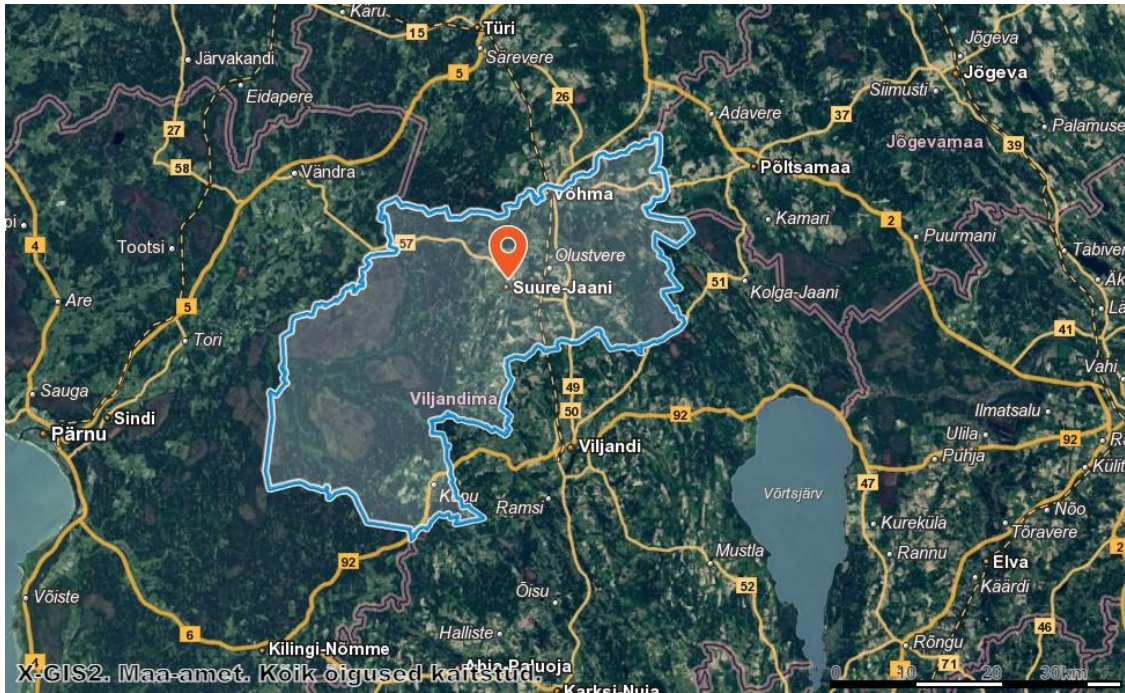

Joonis 1. Rahvaarv Põhja-Sakala vallas aastatel 2018-2023 (allikas: Rahvastikuregister).

Statistikaameti andmetel tegutses 2023. aastal Põhja-Sakala valla territooriumil kokku 662 ettevõtet. Täpsem jaotus tegevusvaldkondade kaupa on välja toodud tabelis 1.

Tabel 1. Põhja-Sakala valla ettevõtted tegevusala järgi aastal 2023 (allikas: Statistikaamet).

Tegevusala	Ettevõtete arv
Põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük	206
Töötlev tööstus	56
Elektrienergia, gaasi, auru ja konditsioneeritud õhuga varustamine	4
Veevarustus, kanalisatsioon, jäätme- ja saastekäitlus	1
Ehitus	115
Hulgi- ja jaekaubandus; mootorsõidukite ja mootorrataste remont	62
Veondus ja laondus	23
Majutus ja toitlustus	17
Info ja side	13
Finants- ja kindlustustegevus	8
Kinnisvaraalane tegevus	15
Kutse-, teadus- ja tehnikaalane tegevus	46
Haldus- ja abitegevused	35
Haridus	2
Tervishoid ja sotsiaalhoolekanne	7
Kunst, meelelahutus ja vaba aeg	19
Muud teenindavad tegevused	33

Joonis 2. Põhja-Sakala valla halduspiir (allikas: Maa-amet).

Ülevaate saamiseks jäätmete veost ja jäätmevaldajate paiknemisest on kohalikul omavalitsusel kasutada tööriist – jäätmevaldajate register. Jäätmevaldajate registri pidamise eesmärgiks on saada ülevaade kõikidest piirkonna jäätmevaldajatest, nendega seotud jäätmetekkekohtadest ja -mahtudest ning tagada ülevaade jäätmete veost. Jäätmeseaduse alusel peab kohaliku omavalitsuse organ asutama oma määrusega jäätmevaldajate registri ning kehtestama registri pidamise korra.

Põhja-Sakala valla jäätmevaldajate register on ühishallatav koos teiste EJHK liikmeskonna omavalitsuste jäätmevaldajate registritega.

01.08.2023.a seisuga oli Põhja-Sakala valla jäätmevaldajate registri põhjal vallas 2261 jäätmetekkekohta, millest 1895 on eramajapidamised, 2 korteriga elamuid on 52, 3 ja enam korteriga elamuid 181, erinevaid asutusi 133.

3. ÜLEVAADE JÄÄTMEHOOLDUSE KORRALDAMISE HETKEOLUKORRAST

Hetkeolukorra ülevaate saamiseks on kasutatud Põhja-Sakala Vallavalitsuse käsutuses olevat teavet ja riikliku jäätmetatistika andmeid. Riiklik jäätmetatistika andmebaas koondab kokku tekitatud, kogutud ja käideldud jäätmekogused jäätmekäitlejate esitatud jäätmearuannete põhjal.

Põhja-Sakala valla jäätmetekke andmed on saadud Keskkonnaagentuuri andmebaasidest jäätmearuandluse infosüsteemist¹² (edaspidi JATS) ja Keskkonnaportaalist¹³. Kõikide tekkivate jäätmekoguste puhul teostati päring andmebaasidest viie aasta kohta (2018-2022).

¹² Jäätmearuandluse infosüsteem <https://jats.keskkonnainfo.ee/main.php?public=1>

¹³ Keskkonnaportaali https://tableau.envir.ee/views/Avalikud_pringud_2020-2022/Riigitasand?%3Aembed=y&%3Aiid=4&%3AisGuestRedirectFromVizportal=y

3.1 Eelmises jäätmekavas püstitatud eesmärkide täitmisest

Põhja-Sakala valla jäätmekava 2018-2023 (edaspidi eelmine jäätmekava)¹⁴ oli koostatud jäätmehoolduse strateegiliseks kavandamiseks pärast haldusreformi ja omavalitsuste ühinemist.

Eelmise jäätmekava peaesmärgiks oli jäätmekäitluse hierarhiat järgiv säästev jäätmehooldus, mis oli ka Riigi jäätmekava 2014-2020 eesmärk. Eelmise jäätmekava peaesmärk jagunes omakorda kolmeks põhieesmärgiks:

- jäätmehoolduse süsteemi korrastamine
- infrastruktuuri arendamine ja haldamine
- järelevalve ja jäätmehoolduse suunamine.

Eesmärkideni jõudmiseks koostati jäätmekava juurde tegevuskava, mis oli eelmise jäätmekava Lisas 1 (tabelina). Tegevuskavas täpsustati konkreetselt tegevused ja nende elluviimise aeg, mis aitavad kaasa strateegiliste eesmärkide saavutamisele. Alljärgnevas tabelis 2 on toodud hinnang eelmise jäätmekavas seatud eesmärkide täitmisele.

Tabel 2. Eelmise jäätmekava perioodi eesmärkide täitmine

TEGEVUS	ELLUVIIMINE
ELANIKKONNA KESKKONNATEADLIKKUSE TÕSTMINE	
Jäätmehooldusalaste artiklite avaldamine ja infovoldikute koostamine	Teadlikkuse edendamine toimub peamiselt läbi jäätmeteemaliste artiklite valla ajalehes ja sotsiaalmeediakanalites. Teostatud.
Keskkonna ja jäätmehooldusalaste projektide läbiviimine	2020. aastal toimus eterniidi-jäätmete kogumine KIKi projektide raames. Teostatud.
Korduskasutuse propageerimine läbi jäätmejaama	Ei ole teostatud, kuna puuduvad õiguslikud alused tegevuse elluviimiseks.
OHTLIKE JÄÄTMETE KOGUMINE	
Ohtlike jäätmete vastuvõtmine Suure-Jaani ja Võhma jäätmejaamas ning Olustvere ja Kõo keskkonnajaamas	Ohtlike jäätmeid võeti vastu Suure-Jaani ja Võhma jäätmejaamas, teised jaamad suleti.
Ohtlike jäätmete kogumisringide korraldamine hajaasustusega piirkondades	Ei ole korraldatud, kuna tegevuseks ei ole saadud toetust.
Elektroonikaromude kogumine Suure-Jaani ja Võhma jäätmejaamas ning Olustvere keskkonnajaamas	Elektroonikajäätmeid koguti Suure-Jaani ja Võhma jäätmejaamas, Olustvere suleti.
MUUDE TAASKASUTATAVATE JÄÄTMETE KOGUMINE	
Pakendite kogumissüsteemi optimeerimine	Teostatud.
Vanapaberi kogumiskonteinerite kogumissüsteemi haldamine	Teostatud.
Biolagunevate aia- ja haljastujäätmete vastu võtmine Suure-Jaani ja Võhma jäätmejaamas	Teostatud.

¹⁴ Põhja-Sakala valla jäätmekava 2018-2023 (<https://www.riigiteataja.ee/akt/406112018027>)

Plasti, klaasi ja metallijäätmete vastuvõtmise jätkamine Suure-Jaani ja Võhma jäätmejaamas	Teostatud.
Biolagunevate köögi- ja sööklajäätmete kogumissüsteemist teavitamine ja süsteemi juurutamine	Teostatud.
Eterniidijäätmete käitlemine Suure-Jaani ja Võhma jäätmejaamas	Teostatud.
Suurjäätmete vastuvõtmise jätkamine Suure-Jaani ja Võhma jäätmejaamas	Teostatud.
Ehitusjäätmete vastuvõtmise jätkamine Suure-Jaani ja Võhma jäätmejaamas	Teostatud.
Tekstiilijäätmete vastuvõtmine Suure-Jaani ja Võhma jäätmejaamas	Teostatud.
Olustvere ja Kõo keskkonnajaama haldamine	Kõo keskkonnajaam suleti 2021. aastal ja Olustvere keskkonnajaam suleti 2022. aastal.
Suure-Jaani ja Võhma jäätmejaama haldamine	Teostatud.
Vanarehvide ja teiste probleemtoodete kogumine Suure-Jaani ja Võhma jäätmejaamas	Teostatud.
KORRALDATUD OLMEJÄÄTMEVEDU	
Korraldatud jäätmeveo hangete läbiviimine segaolmejäätmete, biojäätmete, müügipakendite ning vanapaberi ja kartongi kogumiseks ja veoks	Hange viidi läbi 2023. aastal. Teostatud.
JÄÄTMEHOOLDUSE KORRALDUS JA JÄRELEVALVE	
Põhja-Sakala valla jäätmevaldajate registri pidev täiendamine	Jäätmevaldajate registri pidev uuendamine toimub koostöös registri arendajaga.
Uue jäätmehoolduseeskirja koostamine ja vastuvõtmine	Jäätmehoolduseeskiri koostati ja võeti vastu 2022. a.
Jäätmekava regulaarne ülevaatamine ja täiendamine	Jäätmekavas püstitatud eesmärged ja tegevusi on regulaarselt üle vaadatud.

3.2. Põhja-Sakala valla jäätmeteke aastatel 2018-2022

Vastavalt JATS ja Keskkonnaportaali andmetele tekkis Põhja-Sakala vallas perioodil 2018-2022 kokku ca 38 171 tonni erinevaid jäätmeid. Sellest veidi üle poole ehk 17 522 t tekkis 03-koodiga jäätmeid, kuhu kuuluvad saepuru, sealhulgas puidutolm, laastud, pinnud, puit, laast- ja muud puidupõhised plaadid ning vineer.

Tabel 3 kohaselt on taaskasutusse suunatud peamiselt 17- koodiga ehitustegevuse käigus tekkinud betooni ja telliseid ning metallijäätmed. Määratlemata käitlemisega jäätmete osa moodustavad peamiselt erinevad ehitusjäätmed, mis on valda sisse toodud või kohapeal tekkinud, kuid mille kasutust ei ole aruandluse aastal määratud. Sellised jäätmed on peamiselt ehitustegevuse käigus tekkinud erinevad betooni, tellise ja puidujäätmed ning kivid ja pinnas. 2022. aastal valda sisse toodud ainult ühte jäätmeliiki, milleks on taimsete ja loomsete jäätmete anaeroobsel töötlemisel tekkinud vedelik.

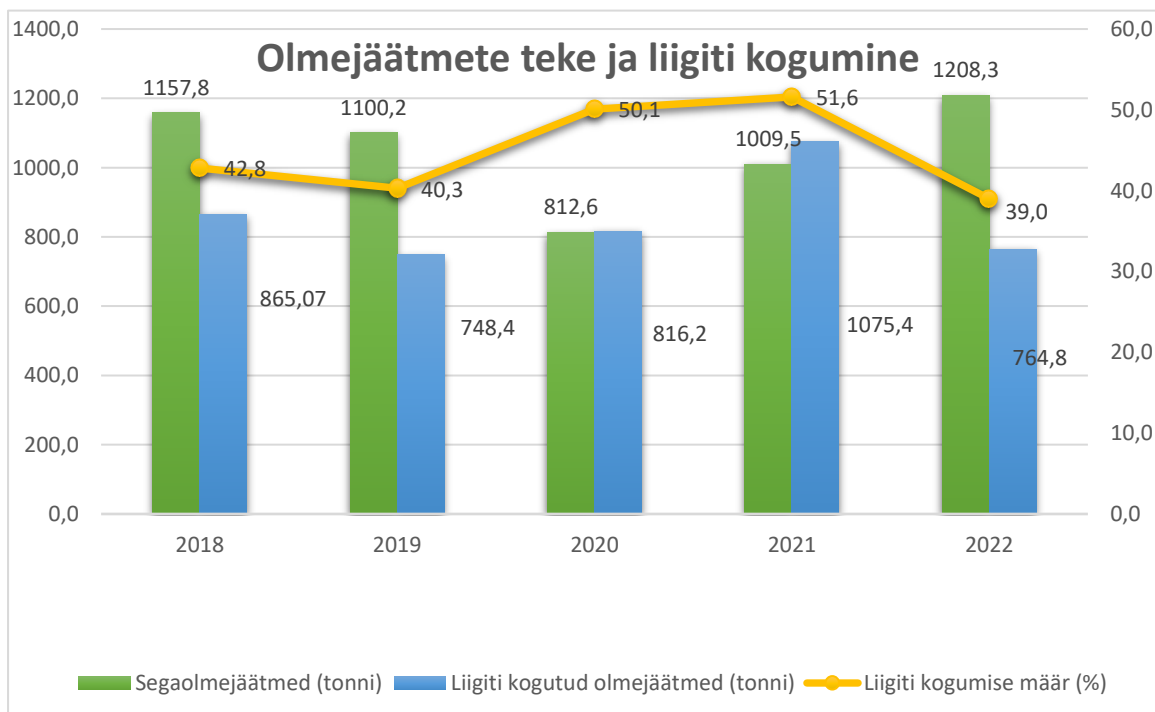
Tabel 3. Jäätmete teke ja käitlemine (kõik jäätmeliigid) aastatel 2018-2022 tonnides (*allikas JATS ja Keskkonnaportaal*).

Aasta	Koguteke (sh kogutud)	Transport sisse	Taaskasutatud	Määratlemata käitlemine	Transport välja
2018	4 647,13	461,39	1,76	-	3 885,66
2019	8 145,76	7 917,16	2 012,42	8 509,85	7 541,44
2020	11 354,55	-	2,87	16 628,04	11 249,83
2021	10 487,33	1,0	-	-	10 408,49
2022	3 535,52	4 037,10	-	4 037,10	3 473,79

3.3. Olmejäätmete kogumine ja käitlemine

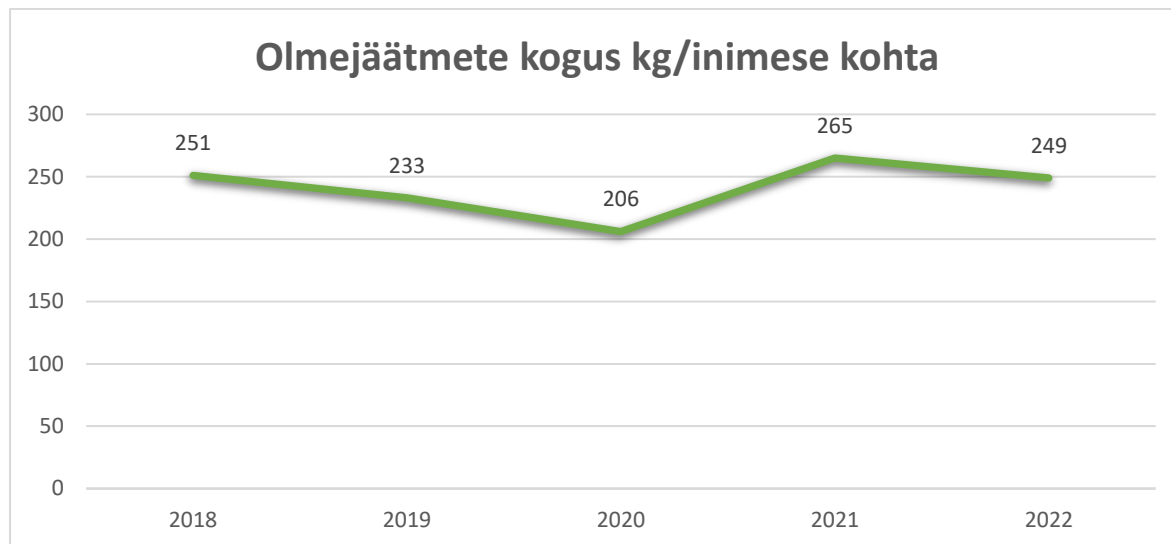
Olmejäätmed (jaotisekoodiga 20) on kodumajapidamistest kogutud segajäätmed ja liigiti kogutud jäätmed, sealhulgas paber ja kartong, klaas, metallid, plast, biojäätmed, puit, tekstiil, pakendid, elektri- ja elektroonikaseadmetest tekkinud jäätmed, patareid ja akud ning suuremõtmelised jäätmed, sealhulgas madratsid ja mööbel ning muudest allikatest kogutud segajäätmed ja liigiti kogutud jäätmed, mis on oma koostise ja omaduste poolest kodumajapidamisjäätmete sarnased (JäätS § 7).

Olmejäätmete teke, sealhulgas pakendijäätmed (jaotisekoodiga 15) on vaadeldaval perioodil 2018-2022 jäänud suurusjärku 1629-2085 tonni aastas (Joonis 3). Suurima tekkemahuga on segaolmejäätmed, mis hõlmab nii ettevõtete kui kodumajapidamiste jäätmeid, mis on aastate lõikes jäänud suurusjärku 812-1208 tonni aastas. Jooniselt nähtub, et segaolmejäätmete teke on olnud viimastel aastatel tõusutrendis ning 2022. aastal on liigiti kogumine hüppeliselt vähenenud.

Joonis 3. Põhja-Sakala valla olmejäätmete tekkemahud ja liigiti kogumise määr 2018-2022 (allikas: JATS ja Keskkonnaportaal).

Eurostati¹⁵ andmetel tekkis 2021. aastal Eestis elaniku kohta keskmiselt 395 kilogrammi olmejäätmeid (jäätmekava koostamisel hetkel 2022. aasta andmed puuduvad). Põhja-Sakala vallas kogutud olmejäätmete kogus ühe elaniku kohta on olnud viimsel neljal aastal vahemikus 206-265 kg/inimese kohta (joonis 4), mis on jäätmete kogutekke kohta arvatuna oluliselt väiksemad kui Eesti keskmine.

Joonis 4. Põhja-Sakala valla olmejäätmete tekkemahud ühe elaniku kohta 2018-2022 aastal (allikas: JATS, Keskkonnaportaal).

Olmejäätmete tekke vähendamise edendamisel on peamine roll täita elanikkonnal, kelle teadlikkusest ja tarbimisharjumustest sõltub suuresti nii pakendijäätmete, toidujäätmete kui ka muude olmejäätmete koguse vähendamine.

Olmejäätmete liigiti kogumisel tekkekohas tuleb vastavalt keskkonnaministri 03.06.2022 määrusele nr 28 " Olmejäätmete liigiti kogumise ja sortimise nõuded ja kord ning sorditud jäätmete liigitamise alused" liigiti koguda vähemalt järgmised jäätmeliigid: paber ja kartong, kodumajapidamises tekkinud plastid, metallid, klaas ja puit, biolagunevad aia- ja haljastujäätmed, köögi- ja sööklajäätmed, bioloogiliselt mittelagunevad aia- ja haljastujäätmed, pakendid, tekstiil, suurjäätmed, probleemtoodete jäätmed, ravimijäätmed ja ohtlikud jäätmed.

Põhja-Sakala vald on hõlmatud korraldatud jäätmeveoga, vallas on moodustatud üks jäätmeveopiirkond. Korraldatud jäätmeveo raames saab üle anda kokku 8 erinevat jäätmeliiki: segaolmejäätmed, biolagunevad köögi- ja sööklajäätmed, biolagunevad aia- ja haljastujäätmed, segapakendijäätmed, paberi- ja kartongijäätmed, suurjäätmed, klaaspakendid, elektri- ja elektroonikajäätmed. Kõiki neid jäätmeid tuleb tekkekohal liigiti koguda, erisused kehtivad nende üleandmisel jäätmevedajale.

3.4. Segaolmejäätmete kogumine ja käitlemine

Segaolmejäätmete (20 03 01) kogumine ja vedu on korraldatud jäätmeveoga hõlmatud ning kõik Põhja-Sakala valla jäätmevaldajad peavad olema kogumissüsteemiga liidetud. Segaolmejäätmete kogumisega seotud tehnilised nõuded, nagu kogumismahutite tüübi,

¹⁵ Eurostat andmebaas: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/cei_pc031/default/table?lang=en

materjali, suuruse, paiknemise, tühjendussageduse ja ühiste kogumismahutite kasutamise sätestab Põhja-Sakala valla jäätmehoolduseeskiri.

Segaolmejäätmed ei ole jäätmeseaduse alusel liigiti kogutav jäätmeliik, vaid tekkekohal liigiti kogutavate jäätmete sorteerimisjäak. Seetõttu seab Põhja-Sakala vald segaolmejäätmete kogumisele ja käitlemisele järgmised eesmärgid:

- järgnevatel aastatel tuleb prügilasse ladestatavate segaolmejäätmete kogus viia miinimumini ning neid ei tohi segada liigiti kogutavate jäätmetega. Selleks peavad kõik jäätmevaldajad olema korraldatud jäätmeveoga hõlmatud;
- jäätmete äraveo ja käitlemise hinnastamine peab motiveerima ja edendama jäätmete liigiti kogumist;
- segaolmejäätmete käitlemisel on eelistatud lahenduseks energeetiline taaskasutus vms lahendus, mis väldib ladestamist. Eelistatud lahendus peab olema otstarbekas nii majanduslikust kui keskkonnanahoiu aspektist.

Olmejäätmete liigiti kogumise edasisel kavandamisel on oluline teada segaolmejäätmete liigilist koostist. Prügilasse ladestatud segaolmejäätmete koostise analüüsimiseks on Eestis erinevate meetodite alusel tehtud ainult üksikuid piirkondlikke ja valdavalt lühiajalisi uuringuid. Viimane põhjalikum segaolmejäätmete sortimisuuring viidi läbi 2020. aastal SEI Tallinn „Segaolmejäätmete, eraldi kogutud paberi- ja pakendijäätmete ning elektroonikaromu koostise ja koguste uuring“ (<https://www.sei.org/publications/segaolmejaatmete-uuring/>). Varasem sortimisuuring pärineb aastast 2012-2013. Sortimisuuringu eesmärk oli analüüsida Eesti eri piirkondades ja asulatüüpides tekkivate ja prügilasse ladestatavate segaolmejäätmete ainelist koostist.

Tabel 4. Segaolmejäätmete hinnanguline koostis massiprotsentides, aastal 2022, lähtuvalt SEI uuringust 2020.a. Aluseks on võetud Eesti keskmine.

Jäätmeliik	Massi protsent	Jäätmekogus, t/a
Orgaanilised jäätmed	31,74	383,5
Paber, papp, kartong	17,01	205,5
Klaas	6,43	77,6
Metall	2,33	28,1
Plast	17,83	215,4
Puit	1,28	15,5
Elektroonikaromu	0,89	10,8
Muu põlev materjal	12,68	153,2
Tekstiil	5,81	70,2
Ohtlikud jäätmed	0,09	1,1
Muu mittepõlev materjal	3,92	47,4
KOKKU:	100	1208,3

Segaolmejäätmete koostise arvutuslik analüüs näitab, et segaolmejäätmetena antakse üle 28% pakendijäätmeid ja 17% vanapaberit, mille liigiti kogumise võrgustik on kõige tihedam

võrreldes muude taaskasutatavate jäätmetega. Biojätmeid (köögi- ja haljastusjäätmeid) sisaldub segaolmejäätmetes üks kolmandik.

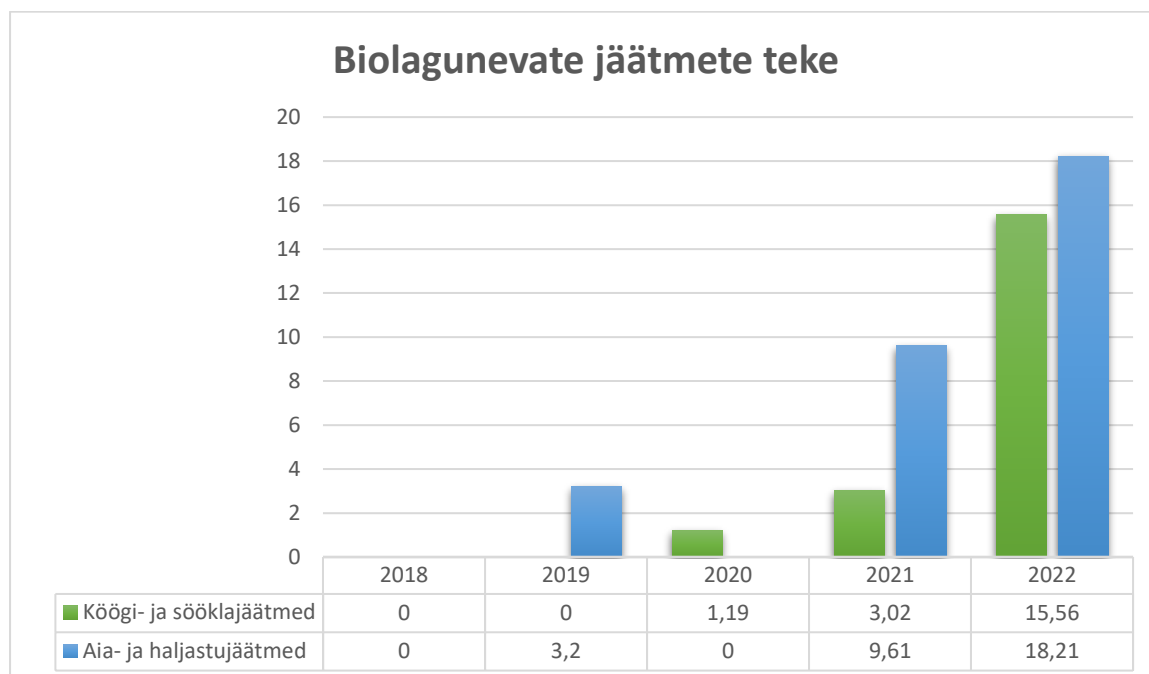
Põhja-Sakala valla eesmärgiks on saavutada käesoleva jäätmekava rakendamise perioodil olukord, kus segaolmejäätmete tekkemaht väheneb ning segaolmejäätmed sisaldavad vähem neid jäätmeliike, mis alluvad tekkekohal liigiti kogumise nõudele.

3.5. Biolagunevate jäätmete kogumine ja käitlemine

Biolagunevad jäätmed moodustavad olulise osa segaolmejäätmetest. Biolagunevate jäätmete koguste vähendamisel on võtmeroll ladestatavate segaolmejäätmete koguste vähendamisel ning prügilate keskkonnaohu minimeerimisel.

SEI Tallinn poolt läbiviidud segaolmejäätmete, eraldi kogutud paberi- ja pakendijäätmete ning elektroonikaromu koostise ja koguste uuringu tulemuste kohaselt oli biojätmete sisaldus segaolmejäätmetes Eestis keskmiselt 32%. Sealjuures valdava osa biojätmetest moodustasid köögi- ja sööklajajätmed 73%.

Biolagunevate köögi- ja sööklajajätmete teke on vaadeldaval perioodil 2018-2022 jäänud suurusjärku 0,0 – 16 tonni aastas (joonis 5). 2022. aastal koguti biolagunevaid köögi- ja sööklajajätmeid liigiti 15,56 tonni ja aia- ja haljastusjäätmeid 18,21 tonni. Kui lisada need liigiti kogutud biojätmete kogused segaolmejäätmetes sisalduvatele biojätmete kogustele, oli 2022. aastal vallas hinnanguline biolagunevate jäätmete tekkekogus ligikaudu 417,3 tonni. **Seega on biojätmete liigiti kogumise efektiivsus 8%**. Võrdluseks 2018. aastal oli biojätmete liigiti kogumise efektiivsus 1%.

Joonis 5. Biolagunevate jäätmete tekkemahud Põhja-Sakala vallas 2018-2022 (allikas: JATS ja Keskkonnaportaal).

Eelneval korraldatud jäätmeveo perioodil 01.03.2020 - 31.05.2023 kehtis nõue, kus asustusüksuses Suure-Jaani linn, Võhma linn, Olustvere alevik ja Kõpu alevik elamumaa

sihtotstarbelisel kinnistul, millel on vähemalt 10 korterit, oli biolagunevate köögi- ja sööklajäätmete liigiti kogumine ja jäätmevedajale üleandmine kohustuslik.

EVALD andmebaasi andmetel oli biolagunevate köögi- ja sööklajäätmete liigiti kogumise kohustus 33 kinnistul ning 01.06.2023. aasta seisuga on nendest liitunud liigiti kogumisega 30 kinnistut ehk ca 91% jäätmevaldajatest.

2022. aastal läbiviidud korraldatud jäätmeveo kontsessiooni alusel, mis kehtib ka jäätmekava koostamisel hetkel, on biolagunevate köögi- ja sööklajäätmete liigiti kogumine ja jäätmevedajale üleandmine võimalik tiheasustus- ja küla keskuse maa-alal asuvatel jäätmevaldajatel ning hajaasustusalal korterelamutega hoonestatud kinnistutel asuvatel jäätmevaldajatel. Jäätmevaldajad, kes teostavad jäätmete kohtkompostimist, on vabastatud jäätmete jäätmevedajale üleandmise kohustusest.

Biolagunevate köögi- ja sööklajäätme liigiti kogumine avaldab suurimat mõju segaolmejäätmete tekkemahu vähenemisele ning toidujäätmete taaskasutamisele suurimas võimalikus mahus. Selleks peavad olema kõik jäätmevaldajad hõlmatud biolagunevate köögi- ja sööklajäätmete tekkekohal kogumisega ning võimalusel tuleb tekkekohal kompostida, kui jäätmevaldaja rakendab selleks nõuetekohaseid toiminguid (kompostimise toiming on reglementeeritud).

Biolagunevate köögi- ja sööklajäätmete nõuetekohase kogumise kontrollimisel on vastav kohustus pandud jäätmeveo teostajale ning on loodud motiveeriv sanktsioonide süsteem nende jäätmevaldajate osas, kes korduvalt rikuvad toidujäätmete liigiti kogumise nõuet ja segavad need teiste jäätmete hulka.

Kuna olmejäätmetest moodustavad suure osa biolagunevad köögi- ja söögijäätmed, siis on jäätmetekke vältimiseks ja vähendamiseks oluline, et iga jäätmevaldaja (nii elanik, asutus kui ettevõtte) rakendaks selleks asjakohaseid meetmeid. Eelistatuimaks lahenduseks on korrigeerida oma tarbimisharjumusi viisil, mis loob eeldused toidu raiskamise piiramiseks ja jäätmete väheseks tekkimiseks. Toiduainete kaubandusest ja tootmisest tekkivad mittevajalikud või realiseerimistähtaja ületavad tooted on mõistlik anda Toidupangale vms organisatsioonile, kes jagab need edasi abivajajatele.

Jäätmearuandluse põhjal on biolagunevate aia- ja haljastujäätmete teke on vaadeldaval perioodil 2018-2022 jäänud vahemikku 0,0 – 18 tonni aastas (joonis 5). Jäätmearuandluse kohaselt kõik liigiti kogutud biolagunevad jäätmed transporditakse vallast välja.

Biolagunevaid aia- ja haljastujäätmeid tuleb koguda liigiti ja nõuetele vastavalt kohtkompostida või üle anda korraldatud jäätmeveo raames. Jäätmete üleandmine jäätmevedajale on võimalik tiheasustus- ja küla keskuse maa-alal asuvatel jäätmevaldajatel.

Koduaedades tekkivate haljastujäätmete koguste vähendamiseks propageeritakse nende kohapealset kompostimist. Kompostimise puhul teavitatakse elanikke sellega kaasnevatest nõuetest ja propageeritakse kompostrite või kompostiaunade kasutamist.

Valla elanikel on võimalus oma haljastujäätmeid üle anda korraldatud jäätmeveo raames, viia nõuetekohasesse kogumiskohta või kohtkompostida.

Kompostimise arendamiseks on oluline:

- kompostimisväljaku olemasolu vallas;
- haljastujäätmete äraandmise võimaluse loomine ja tagamine vallas;
- köögi- ja sööklajäätmete äraandmise soodustamine võrreldes segaolmejäätmetega (näiteks veohinna kaudu);
- koduse kompostimise propageerimine;
- järelevalve tugevdamine jäätmehoolduseeskirja täitmise üle, kus biojäätmete konteineri kasutamine on kohustuslik.

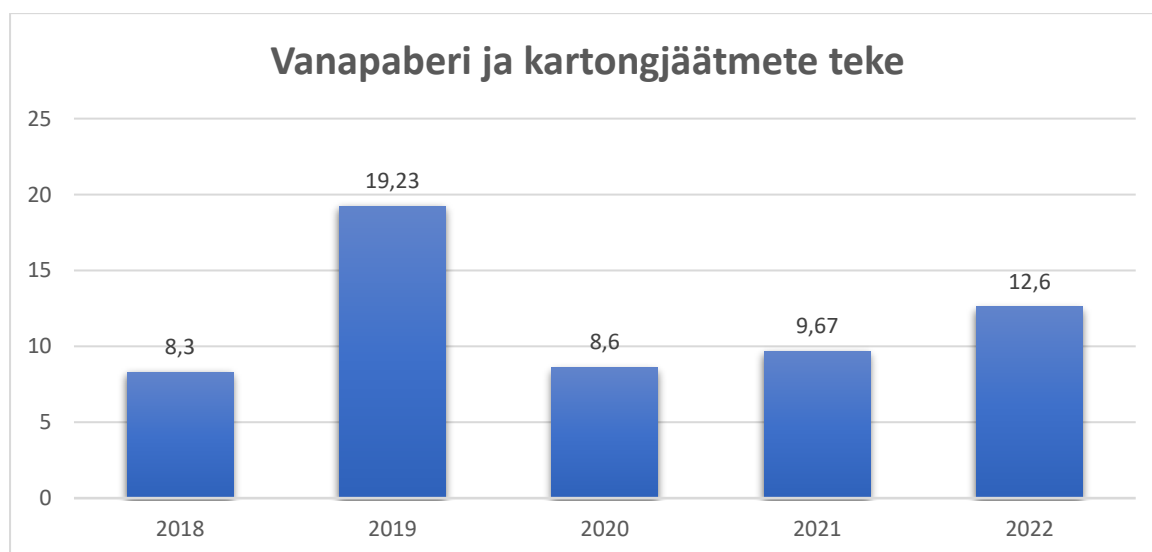
Põhja-Sakala valla eesmärgiks on saavutada käesoleva jäätmekava rakendamise perioodil olukord, kus köögi- ja sööklajäätmete kogumisega on hõlmatud kõik jäätmevaldajad ning soodustatud on tekkekohal kompostimise rakendamine vastavalt nõuetele.

3.6. Paberi- ja kartongjäätmete kogumine ja käitlemine

Paberi- ja kartongjäätmed (20 01 01) on eraldi kogutuna kergesti taaskasutatavad. Vanapaberi taaskasutamiseks on tarvis see eraldada muudest jäätmetest ning vältida selle kvaliteedi langemist. Antud jäätmete koguste vähendamine segaolmejäätmetes on võimalik eelkõige paberi- ja papijäätmete kogumisvõrgustiku rajamise abil. Vanapaber kui materjal kattub osaliselt pakenditega, mis tähendab seda, et jäätmevaldajad koguvad küll liigiti, kuid osa vanapaberi jäätmetest jõuab pakendikonteineritesse. Tulevikus on mõistlik ühildada paberi- ja kartongpakendi jäätmete ning vanapaberi kogumissüsteemid. Ühildamise tulemusena muutub kogumissüsteem jäätmevaldajatele paremini mõistetavaks ning suureneb paberi ja kartongi liigiti kogumise määr.

2023. aastal rakendunud korraldatud jäätmeveo raames on paberi- ja kartongijäätmete kogumine ja üleandmine kortermajades kohustuslik. Liigiti kogutud paberi- ja kartongjäätmeid on lisaks võimalik üle anda jäätmejaamades ja avalikes kogumispunktides.

EVALD andmebaasi andmetel on vanapaberi ja kartongi liigiti kogumise kohustus 233 kortermajal ning 5 kuu möödumisel alates nõude kehtimisest on nendest 01.08.2023 a. seisuga kohustusliku kogumisega liitunud 67 kortermaja ehk ca 29% jäätmevaldajatest.

Joonis 6. Vanapaberi- ja kartongjäätmete tekkemahud Põhja-Sakala vallas 2018-2022 (*allikas: JATS ja Keskkonnaportaal*).

Keskkonnaportaali jäätmearuandluse andmetel koguti Põhja-Sakala vallas 2022. aastal liigiti 12,6 tonni vanapaberi ja pappi. Lisades sellele juurde segaolmejäätmetes sisalduva paberi ja papi koguse võib eeldada, et vallas tervikuna tekkis kokku ligikaudu 264,0 tonni vanapaberit ja pappi. Kogutekke kogusele lisandub juurde ka kodumajapidamises kütteks kasutatava vanapaberi ja papi osa, kuid mille kogust ei ole võimalik määrata. **Vanapaberi liigiti kogumise efektiivsus on 5%**. Võrdluseks 2018. aastal oli vanapaberi ja papi liigiti kogumise efektiivsus 0,3%, seega on viie aastaga liigiti kogumine mõnevõrra tõusnud.

Selleks, et suurendada vanapaberi liigiti kogumise efektiivsust, tuleks muuhulgas:

- tõsta inimeste teadlikkust kampaaniate jmt abil;
- muuta vanapaberi üleandmine elanikele mugavamaks, võimaldades näiteks eramajade elanikele vanapaberi kogumiskoti teenust;
- soodustada vanapaberi äraandmist võrreldes segaolmejäätmetega veohinna kaudu;
- ühildada paberi- ja kartongijäätmete kogumine vanapaberi kogumisega;
- tugevdada järelevalvet jäätmehoolduseeskirja täitmise üle, kus vanapaberi konteineri kasutamine on kohustuslik.

3.7. Pakendijäätmete kogumine ja käitlemine

Pakend on mis tahes materjalist valmistatud toode, mis kasutatakse kauba, toormest kuni valmiskaubani hoidmiseks, kaitsmiseks, käsitsemiseks, kättetoimetamiseks ja esitlemiseks kogu tsükli vältel tootjast tarbijani.

Olmejäätmete koostisesse kuuluvatest jäätmeliikidest on liigiti kogumisse kõige laialdasemalt haaratud pakendijäätmed, mille käitlemine põhineb taaskasutusorganisatsioonide korraldatud pakendijäätmete kogumisvõrgustikul. Eestis tegutseb kokku neli akrediteeritud tootjavastutusorganisatsiooni. Neist kolm (OÜ Eesti Pakendiringlus, Eesti Taaskasutusorganisatsioon MTÜ ja OÜ Tootjavastutusorganisatsioon) tegelevad tagatisrahata pakendite ning üks (OÜ Eesti Pandipakend) tagatisrahaga ehk pandipakendite kogumise ja taaskasutamise korraldamisega.

Pakendiseadusest tulenevalt on omavalitsustel pakendi ja pakendijäätmete kogumissüsteemis koordineeriv roll. Kohalik omavalitsus peab kindlaks määrama oma haldusterritooriumil pakendi ja pakendijäätmete kogumisviisid ning sätestama need oma jäätmehoolduseeskirjas.

Põhja-Sakala valla jäätmete liigiti kogumise eesmärgiks on vähendada segaolmejäätmete tekke mahtu, suurendada jäätmete ringlussevõtmist ja muud taaskasutamist kontrollitud viisil.

Korraldatud jäätmeveo raames on segapakendite kogumine ja üleandmine kohustuslik kõikidele jäätmevaldajatele. Pakendijäätmel on lisaks võimalik üle anda Suure-Jaani ja Võhma jäätmejaamadesse või avalikku kogumisvõrgustikku. Klaasijäätmete liigiti kogumise puhul on võimalik nimetatud jäätmeid üle anda avalikku kogumisvõrku, mis on korraldatud jäätmeveoga hõlmatud ja lisaks on võimalik kasutada taaskasutusorganisatsioonide avalikke kogumiskonteinereid.

Põhja-Sakala vallas on jäätmekava koostamise seisuga (s.o. 01.10.2023) 61 avalikku pakendite kogumismahutit, mis võimaldasid koguda pakendijäätmel. 01.01.2018. aastal oli avalikke

kogumiskonteinereid kokku 50 tk, seega on viie aastaga kasvanud pakendite liigiti kogumise võrgustik ca 18%.

Tabel 5. Pakendijäätmete avalikud kogumispunktid taaskasutusorganisatsioonide lõikes.

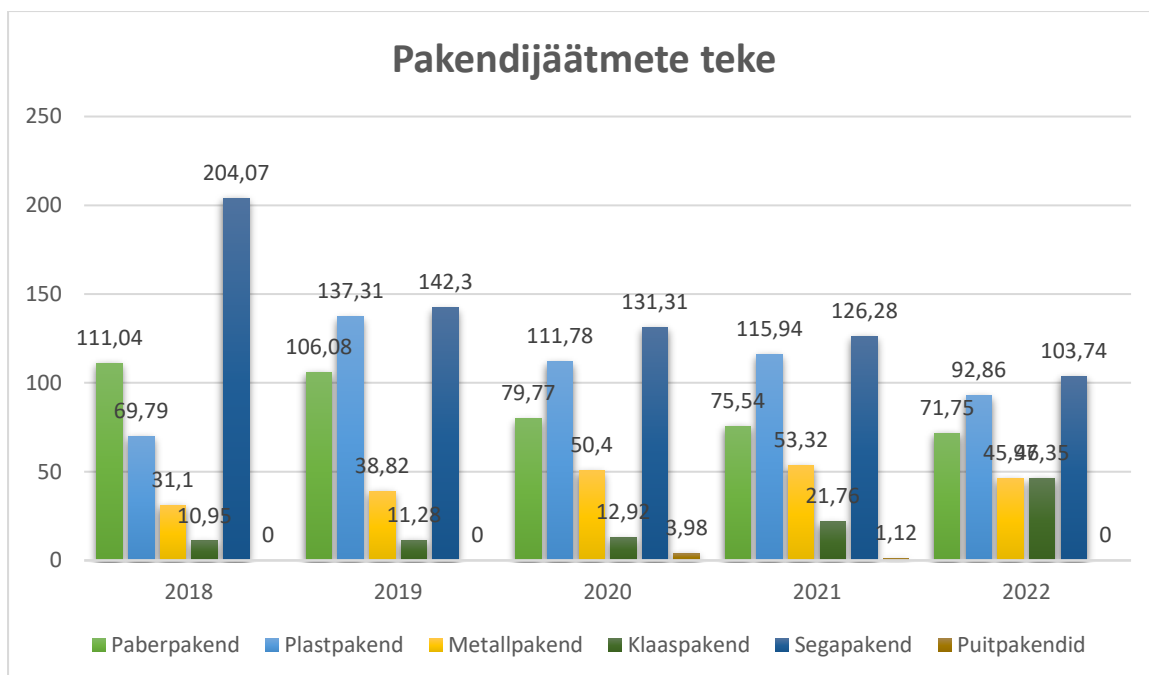
	Segapakend	Paber ja papp	Klaaspakend
MTÜ Eesti Taaskasutusorganisatsioon	22	2	0
Eesti Pakendiringlus OÜ	10	6	5
Tootjavastutusorganisatsioon OÜ	16	0	0

Segapakendid on olemuselt kõige suurema tekkemahuga olmeline jäätmeliik, mille kogumine avaliku võrgu kaudu ei ole olnud efektiivne ja on tekitanud olulisi probleeme kogutud jäätmete kvaliteedi ja liigilise puhtuse osas. Samuti soosib avalik kogumisvõrk kui anonüümne lahendus liigiti kogumise nõuete rikkumist ning toob kaasa pidevaid jäätmereostusi, mille koristamine tekitab vallale täiendavaid kulusid.

Pakendite tekkekohas kogumine pakendikotiteenusena eramajadele ning pakendikonteineri teenusena kortermajadele ja asutustele on üks arengusuundadest pakendijäätmete liigiti kogumise efektiivsuse suurendamisel. Pakendikotiga väravast või pakendikonteineriga hoovist pakendite kogumine on oluliselt mugavam kui avaliku pakendipunkti kasutamine ja sellisel moel on taaskasutusorganisatsioonidel võimalik koguda paremini sorteeritud ja puhtamaid pakendijäätmeid. Tekkekohal kogumisega välditakse avalike pakendikonteineritega kaasnevat risustamist.

Klaaspakendid on jäätmeliik, mille suunamine materjalina ringlusesse on võimalik 100% lähedases mahus, mistõttu on oluline seda jäädet võimalikult efektiivselt koguda. Kõik jäätmevaldajad saavad klaasijäätmeid anda avalikku kogumisvõrku, mis on korraldatud jäätmeveoga hõlmatud.

Pakendijäätmete kogumise edendamisel on eesmärgiks edendada koostööd taaskasutusorganisatsioonidega selliselt, et suurendada tekkekohal kogumist. Vastavalt kokkulepetele taaskasutusorganisatsioonidega likvideeritakse avalik segapakendite kogumisvõrk järk-järgult ning avalik klaaspakendite kogumisvõrgustik jääb alles.

Joonis 7. Pakendijäätmete teke ja liigiti kogumine Põhja-Sakala vallas 2018-2022 (allikas: JATS ja Keskkonnareportaali).

Jooniselt 7 on näha, et kõige suuremas langustrendis on segapakendite ja paberpakendite teke ning kasvutrendis on metall- ja klaaspakendite teke.

Jäätmearuandluse järgi koguti 2022. aastal pakendijäätmeid liigiti 360,7 tonni, lisades juurde segaolmejäätmetes sisalduva koguse, oli 2022. aastal vallas hinnanguline pakendijäätmete tekkekogus ligikaudu 697,3 tonni. **Seega on pakendijäätmete liigiti kogumise efektiivsus 52%.** Võrdluseks 2018. aastal oli pakendijäätmete liigiti kogumise efektiivsus 37%.

Olulisemad nõuded pakendijäätmete kogumisele ja käitlemisele:

- jäätmete kogumine avalikus ruumis peab toimuma visuaalselt ühesuguse välimusega ja tähistusega ning heas korras olevate kogumisvahenditega.
- kogumisvahendid ei tohi tekitada mitte mingeid häiringuid. Häiringu vältimise ja tagajärgede likvideerimise eest (ilma piiranguteta) vastutab kogumisvahendi omanik ja/või haldaja sõltumata häiringu olemusest.
- kogumisvahendite heakorra, s.h kogumisvahenditest tuleneva jäätmeostuse likvideerimise eest vastutab kogumisvahendi omanik ja/või haldaja.
- jäätmete kogumist ja vedu teostatakse suletud veovahendiga viisil, mis välistab jäätmetest tulenevate häiringute tekkimise ja leviku.
- pakendijäätmete tekkekohal kogumise teenuse osutamine jäätmevaldajale peab toimuma kohustusliku teenusena.

Jäätmete liigiti kogumise edendamine eeldab jätkuvat ja regulaarset teavitamist. Teavitustöö käigus tuleb infot levitada meedias, ajalehes, internetis, kauplustes, valla avalikes teabepunktides. Vajalik on pidev inimeste informeerimine pakendite liigiti kogumise vajadusest ning pakendijäätmete konteinerite sihtotstarbest vältimaks pakendikonteinerite kasutamist olmejäätmete tarbeks. Elanikkonna teavitamine on pidev tegevus, mida tuleb teha kogu jäätmekava perioodil 2024–2029.

3.8. Suurjätmete kogumine ja käitlemine

Suurjätmed on suuregabariidilised esemed, näiteks mööbliesemed, vaibad, madratsid, kraanikausid, wc-potid jne. Suurjätmetena ei käsitleta romuautosid ja autorehve, elektri- ja elektroonikaseadmete jäätmeid, sh külmikud, pesumasinad, telerid.

Vastavalt jäätmeseadusele peab suurjätmete kogumiskoht asuma jäätmevaldajast maksimaalselt 15 km kaugusel. Suurjätmeid on võimalik üle anda kogumisringide käigus korraldatud jäätmeveo raames üle kogu valla või viia Suure-Jaani või Võhma jäätmejaama.

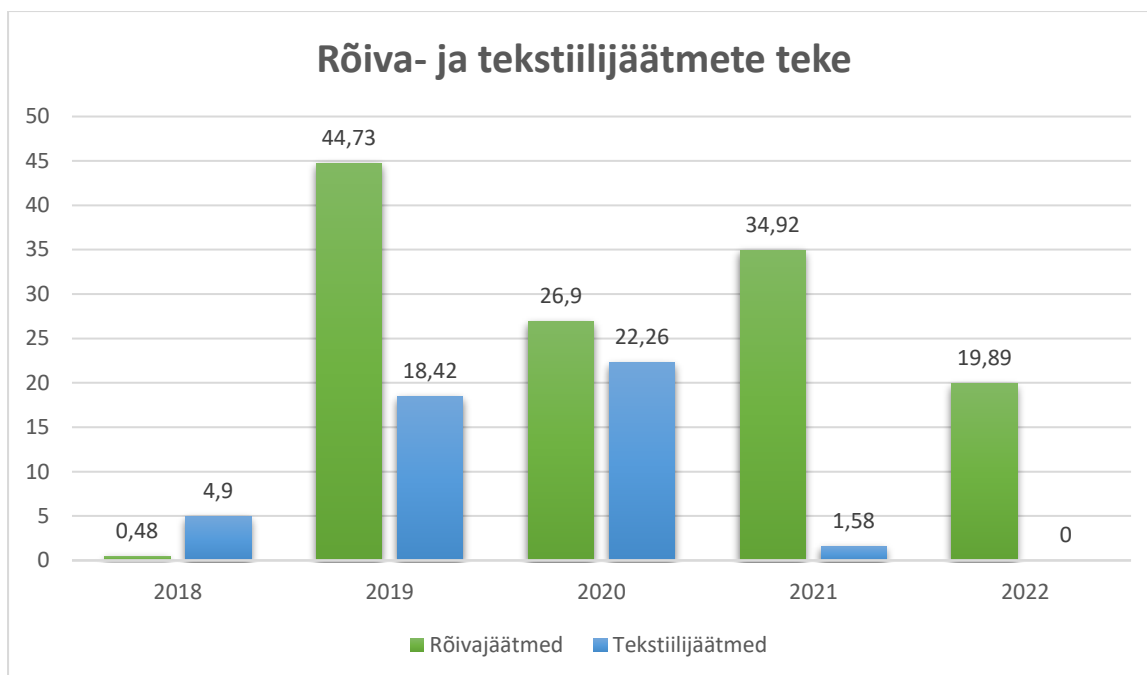

Joonis 8. Suurjätmete teke ja liigiti kogumine Põhja-Sakala vallas 2018-2022 (allikas: JATS ja Keskkonnaportaal).

Põhja-Sakala valla eesmärgiks on tagada jäätmevaldajatele mugavate võimaluste olemasolu suurjätmete üleandmisel.

3.9. Tekstiili ja rõivajätmete kogumine ja käitlemine

Vastavalt sortimisuuringule moodustavad rõiva- ja tekstiilijätmed (jäätmekoodid 20 01 10 ja 20 01 11) Eestis keskmiselt 5,81% segaolmejäätmetest. Arvutuslikult anti koos segaolmejäätmetega rõiva- ja tekstiilijätmeid üle ca 59 tonni. Materjalina üldjuhul segaolmejäätmetes sisalduvad rõiva ja tekstiilijätmed taaskasutamiseks ei sobi, kuna on sageli määrduvad ning sisaldavad detailelemente (lukud, nõöbid), mille eemaldamine on keerukas. Rõivaste korduskasutus on levinud tegevus ja neid andmeid ei ole võimalik kajastada ametlikus statistikas.

Joonis 9. Rõiva- ja tekstiilijäätmete tekkemahud Põhja-Sakala vallas 2018-2022 (allikas: JATS ja Keskkonnaportaal).

Tekstiilijäätmed, mida ei ole võimalik üle anda taaskasutuskeskustele, tuleb tekkekohas koguda muudest jäätmetest eraldi ja anda üle Suure-Jaani või Võhma jäätmejaamadesse või nõuetekohasesse kogumiskohta. Tekstiilijäätmete osas on eesmärgiks rakendada nende tekkekohal liigiti kogumist ja soodustada üleandmist jäätmejaama või korraldatud jäätmeveo raames. Tekstiilijäätmete liigiti kogumine liidetakse tulevikus korraldatud jäätmeveosse.

Tekstiili- ja rõivajäätmete tekke vältimisel on eelistatud lahenduseks korrigeerida tarbimisharjumusi ja vähendada nn kiirmoe tööstuse toodete tarbimist. Olemasolevaid taaskasutamiseks kõlblikke esemeid on otstarbekas viia taaskasutuskeskustesse. Käesoleva kava koostamise hetkel puuduvad Eestis teenused ja nõudlus tekstiilipõhiste, olmelise tekkega jäätmete tööstuslikus mahus käitlemiseks materjalina taaskasutamise eesmärgil.

3.10. Probleemtoodete jäätmete kogumine ja käitlemine

Eestis kehtiv jäätmeseadus kehtestab nn probleemtoodetele tootjavastutuse põhimõtte, mis tähendab, et tootja on kohustatud tagama tema valmistatud, edasimüüdud või sisseveetud probleemtoodest tekkivate jäätmete kokku kogumise ja nende taaskasutamise või kõrvaldamise.

Probleemtoodet on kõik tooted, mille jäätmed võivad põhjustada kõrgendatud riske inimese tervisele ja keskkonnale. Siiani on reguleeritud probleemtoodete käitlust koos teiste ohtlike jäätmetega, kuid nende kõrgendatud riskist tulenevalt tuleb nende käitlemisele täiendavat tähelepanu pöörata.

Probleemtoodet on:

- 1) patareid ja akud;
- 2) mootorsõidukid ja nende osad;
- 3) rehvid;

- 4) elektri- ja elektroonikaseadmed ja nende osad;
5) põllumajandusplast.

Tabel 6. Probleemtoodete tekkemahud aastatel 2018 – 2022, kogus tonni/aastas (*allikas: JATS ja Keskkonnaportaal*).

Jäätmeliik	Jäätmekood	2018	2019	2020	2021	2022
Pliiakud	16 06 01*	21,39	16,09	19,08	27,96	21,87
Patareid ja akud	20 01 33*	0,11	0,14	0,20	0,14	0,17
Vanarehvid	16 01 03	38,53	5,71	93,33	21,84	21,74
Romusõidukid	16 01 04*	33,61	37,33	35,37	56,93	48,08
Elektri- ja elektroonika-seadmed	20 01 23* 20 01 35* 20 01 36	25,23	53,04	36,98	29,67	46,41
Plastijäätmed	02 01 04	11,98	26,88	31,5	25,96	75,29
KOKKU		130,85	139,19	216,46	162,5	213,56

Patareid ja akud

Tootja on kohustatud kantavate patareide ja akude ning mootorsõidukite patareide ja akude jäätmed tarbijalt turustaja müügikohtade kaudu tagasi võtma tasuta, sõltumata sellest, kas tarbija kavatses osta uue patarei või aku või mitte. Tootja varustab turustajat kogumiseks vajaliku kogumismahutiga.

Tootja on kohustatud patareide ja akude turustajalt, kohalikul omavalitsuselt ning kohaliku omavalitsuse jäätmejaama halduslepingu alusel haldavalt jäätmekäitlejalt patarei- ja akujäätmed tasuta tagasi võtma.

Patareide ja akude tootjavastutuse kohustusega tegeleb MTÜ EES-Ringlus ja MTÜ Eesti Elektroonikaromu.

Patareid ja akud saab viia müügikohta, Suure-Jaani või Võhma jäätmejaama.

Romusõidukid ja rehvid

Mootorsõidukite ja nende osade (sh rehvide) tagasivõtmise peavad tootja-vastutuse põhimõttel ellu rakendama ja finantseerima tootjad ja turustajad, kes võivad selle ülesande delegeerida jäätmekäitlejatele.

Romusõiduk on ohtlik jääde, mida tohib käidelda ainult ohtlike jäätmete käitlemise õigust omav ettevõtja. Romusõiduki käitluskoha (kogumiskoht, lammutuskoda) tegevus peab vastama kõikidele seadusega sätestatud nõuetele. Romusõidukite kogumine ja tootjale tagastamine tuleb tootjal korraldada selliselt, et romusõiduki omanikule oleks romusõidukist loobumine võimalikult mugav ning romusõiduki kogumiskohta üleandmine võimalik vähemalt tema elukohajärgse maakonna piires. Romusõidukeid võetakse vastu autolammutustes ja vanametalli vastuvõtupunktides.

Vanarehvide kogumiseks on MTÜ Rehvinglus loonud tootjavastutussüsteemi. Vanarehvid saab viia Suure-Jaani või Võhma jäätmejaama või hooldustöökotta viimase nõusolekul.

Elektri- ja elektroonikaseadmete jäätmed

Elektri- ja elektroonikaseadmeid koguvad ja käitlevad peamiselt kaks tootjavastutusorganisatsiooni: Mittetulundusühing Eesti Elektri- ja Elektroonikaseadmete Ringlus ja Mittetulundusühing Eesti Elektroonikaromu. Lambijäätmeid kogub ja käitleb Ekogaisma Eesti OÜ.

Turustaja on kohustatud oma müügikoha kaudu, mille müügipind on vähemalt 400 m², elektri- ja elektroonikaseadmed kasutajalt tasuta vastu võtma turustava seadmega sama liiki ja sama otstarvet täitvast seadmest tekkinud elektriromu või mille väline mõõt ei ületa 25 cm. Kui kodumajapidamises kasutatava elektri- ja elektroonikaseadme turustajal ei ole mööda avalikke teid 10 km raadiuses kodumajapidamiste elektroonikaromude kogumiskohta, peab tootja turustaja müügikoha kaudu füüsiliselt isikult tasuta tagasi võtma talle müüdava seadmega sama liiki ja sama otstarvet täitvast seadmest tekkinud elektroonikaromu, sõltumata sellest, kas see füüsiline isik on soetanud või soetab turustajalt samalaadse seadme.

Tootja on kohustatud turustajalt ja Põhja-Sakala valla jäätmejaamade kodumajapidamiste elektroonikaromud (ka saastunud) tasuta vastu võtma, sõltumata üleantavate elektroonikaromude arvust. Tootja on kohustatud tagasi võtma kõik elektroonikaromud ka siis, kui alates 1. jaanuarist 2019. a kehtima hakanud kogumise määr 65% on saavutatud.

Elektri- ja elektroonikaseadmeid saab viia kauplusesse (seade ei tohi olla rüüstatud), kust kavatsetakse osta uus samalaadne toode. Nimetatud jäätmeid saab üle anda elektroonikaromude kogumiskohta või Suure-Jaani ja Võhma jäätmejaama.

Põllumajandusplast

Põllumajandusplasti (jäätmekood 02 01 04) koguti 2022.a 75 tonni. Põllumajandusplasti kogutakse peamiselt otse ettevõtete juurest.

Tootja on kohustatud põllumajandusplasti jäätmed piiramata koguses tasuta tagasi võtma:

- 1) põllumajandusplasti kasutajalt;
- 2) kohalikul omavalitsuselt;
- 3) kohaliku omavalitsuse jäätmejaama lepingu alusel haldavalt jäätmekäitlejalt.

Põllumajandusplasti liigiti kogumise edendamiseks tuleb teostada järelevalvet tootjatele pandud kohustuste täitmise üle ja teavitada regulaarselt põllumajandusplasti kasutajaid põllumajandusplasti tasuta äraandmise võimalustest. Alates 01. jaanuarist 2013 peavad olema kõigis põllumajandusplasti müügikohtades üleval teated, kuhu saab põllumajandusplasti jäätmeid tagastada (asukohad ja telefoninumbrid, kust on võimalik saada asjakohast infot).

Põhja-Sakala valla eesmärkideks on tagada oma haldusterritooriumil nõuetele vastava kogumislahenduse toimimine kõikide probleemtoodete osas.

3.11. Ohtlike jäätmete kogumine ja käitlemine

Jäätmeseaduse § 65 lõike 2 kohaselt kohustub kohalik omavalitsus oma haldusterritooriumil

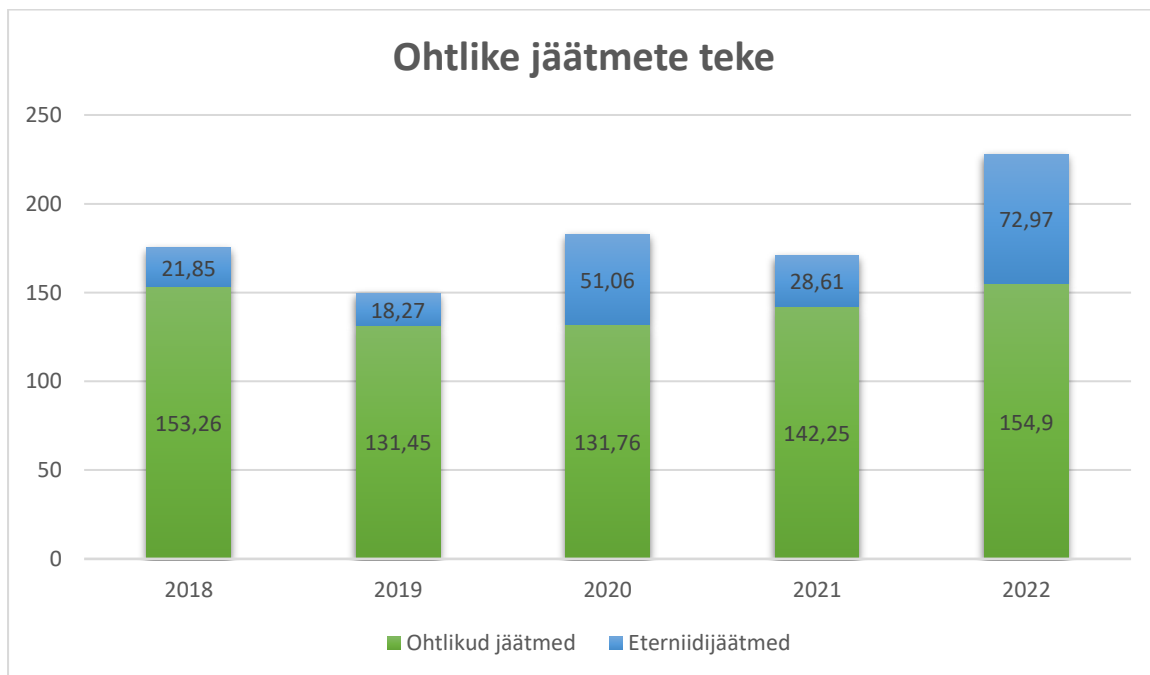
korraldama kodumajapidamistes tekkivate ohtlike jäätmete kogumist ja üleandmist jäätmekäitlejatele.

Ohtlike jäätmeid tekib nii majapidamistes kui ettevõtetes. Majapidamistes jääb üle peamiselt vanu akusid, patareisid, värvijäätmeid, ohtlike pakendeid, vanu ravimeid ja päevavalguslampe jmt. Ettevõtetes tekib nii spetsiifilisi tootmisjääke kui majapidamisega sarnaseid ohtlike jäätmeid. Ohtlikud jäätmed peab eraldama nende tekkekohas, kuna need kujutavad ohtu nii inimese tervisele kui ka keskkonnale.

Ohtlike jäätmetena käsitletakse ka eterniidijäätmeid ja muid asbesti sisaldavaid ehitusmaterjale. Asbestist materjale enam ehituses ei kasutata, seega tekib kogu ohtlik materjal vanade ehitiste renoveerimise-lammutamise tulemusena.

Ohtlikud jäätmed tuleb viia Suure-Jaani või Võhma jäätmejaama või anda üle vastavat õigust omavale jäätmekäitlejale. Ravimid võib lisaks jäätmejaamadesse viimisele viia lähimasse apteeki.

Võimaluse korral ja projekti rahastusel korraldatakse ka ohtlike ja eterniidijäätmete kogumisreide. Üldjuhul toimub kogumisring kevadeti ning info on leitav vallavalitsuse veebilehelt. Kogumisringide toimumist rahastatakse osaliselt Keskkonnainvesteeringute Keskuse toetusprogrammidest. Viimati toimusid eterniidijäätmete tasuta kogumised 2020. aastal Suure-Jaani jäätmejaamas, Kõo endise keskkonnajaama esisel platsil ja Kõpu alevikus ning kokku koguti 32,7 tonni eterniidijäätmeid.

Joonis 10. Ohtlike jäätmete teke Põhja-Sakala vallas 2018-2022 (allikas: JATS ja Keskkonnaportaal).

Siinkohal tuleb arvestada, et koguse arvutamisel on kokku liidetud ohtlikud kasutuselt kõrvaldatud elektri- ja elektroonikaseadmed, ohtlikud ehitusjäätmed, teised ohtlikud jäätmed (näiteks värvijäägid, õlid, filtrid jne) ja ohtlikud tervishoiujäätmed.

Ohtlike jäätmete liigiti kogumise edendamisel ja ohutu käitlemise tagamisel on Põhja-Sakala valla peamisteks eesmärkideks:

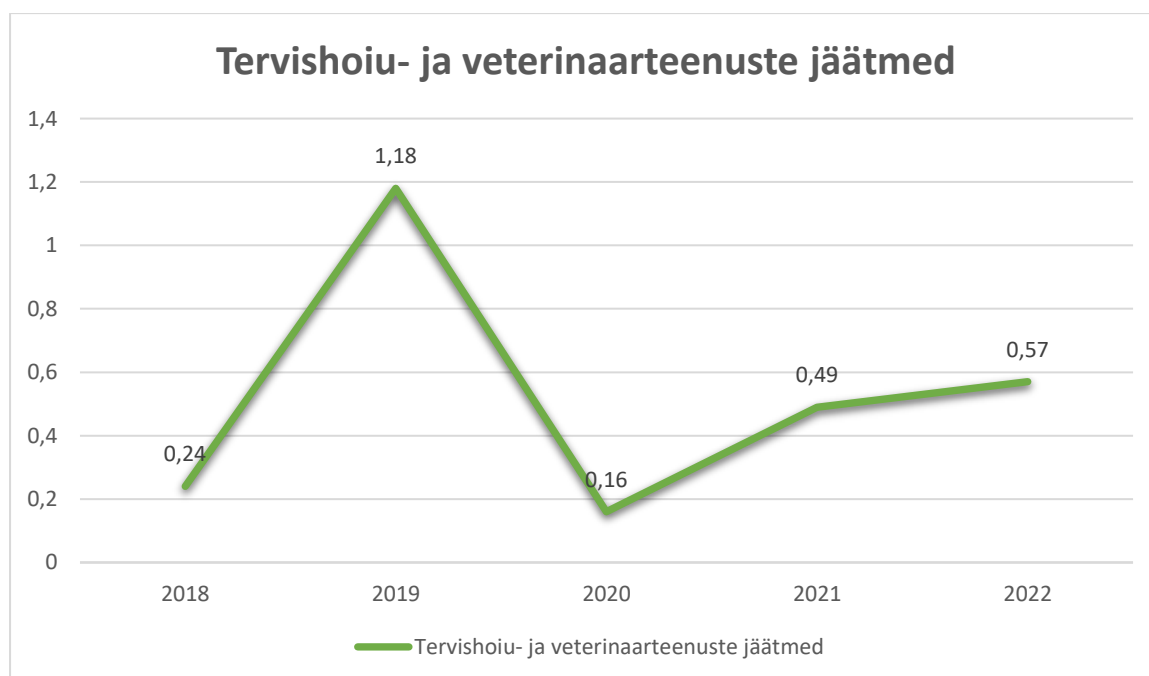
- jätkata ohtlike jäätmete vastuvõtmist;
- jätkata võimalusel kogumisringide teostamist;
- rakendada tegevusi jäätmevaldajate teadlikkuse tõstmiseks nii ohtlike jäätmete kogumise kui üleandmise võimaluste osas.

3.12. Tervishoiu- ja veterinaarteenuste käigus tekkinud jäätmete kogumine ja käitlemine

Tervishoiul tekkivate jäätmete käitluse riikliku juhendmaterjali järgi on riiklikul tasandil paika pandud tervishoiu jäätmete kogumispunktid teise ja kolmanda tasandi haiglate juures. Tervishoiuasutustes peab riskijäätmeid koguma kindlasti olmejäätmetest eraldi ja tekkivad jäätmed suunama käitlemiseks riskijäätmete käitlussüsteemi.

Ohtlike jäätmeid tekitavad ettevõtted (sh meditsiinasutused) peavad sõlmima ohtlike jäätmete üleandmiseks lepingu vastavat keskkonnakaitsele oma ettevõttega. Ohtlike jäätmete kogumiseks peavad ettevõtted rajama või leidma spetsiaalse koha, mis on vastavalt märgistatud, ning kogumiseks tuleb kasutada spetsiaalset jäätmetaarat. Samuti peavad eelnimetatud ettevõtted vastu võtma ettevõttesisesed jäätmekäitluseeskirjad. Ohtlike jäätmete kogumise ja üleandmisega seotud kulud katavad ettevõtted ise. Jäätmete üleandmise tõestamise aluseks on ohtlike jäätmete saatekiri.

Perioodil 2018-2022 on Keskkonnaagentuuri andmetel tervishoiuteenuste jäätmete teket olnud Põhja-Sakala vallas vahemikus 0,16-1,18 tonni aastas (joonis 11).

Joonis 11. Põhja-Sakala vallas tervishoiu- ja veterinaarteenuste jäätmete teke 2018-2022 aastal (allikas: JATS ja Keskkonnaportaal).

Tervishoiu asutuste jäätmete käitlemise täpsed tingimused sätestatakse jäätmehoolduseeskirjas. Tervishoiujäätmete käitlemise juhendmaterjalid on leitavad

Põhja-Sakala valla eesmärkideks on tagada oma haldusterritooriumil tegutsevate tervishoiu ja veterinaarteenuste osutajate poolt nõuetele vastava jäätmekogumise ja käitlemise korraldamine, teostades selles koostööd nii ettevõtetega kui asjaomaste järelevalveasutustega.

3.13. Ehitus- ja lammutusjäätmete kogumine ja käitlemine

Ehitusjäätmed on ehitus-, remondi- ja lammutusjäätmed, mittekasutatav väljaveetav pinnas, puidu, metalli, betooni, telliste, ehituskivide, klaasi ja muude ehitusmaterjalide jäätmed, sh need, mis sisaldavad asbesti ja teisi ohtlikke jäätmeid, mis tekivad ehitamisel ja remontimisel ning mida ehitusobjektidel tööd tegemiseks ei kasutata.

Ehitusjäätmete käitlemise küsimused tuleb lahendada juba ehitise projekteerimise etapis. Ehitise vastuvõtmisel tuleb muude dokumentide hulgas esitada õiend jäätmete nõuetekohase käitlemise kohta. Ehitusjäätmete käitlust reguleerib Põhja-Sakala valla jäätmehoolduseeskiri, mille alusel vastutab ehitusjäätmete nõuetekohase käitlemise eest jäätmevaldaja kuni nende taaskasutamiseni või üleandmiseni jäätmevedajale.

Eraisikud saavad ehitusjäätmeid üle anda Suure-Jaani ja Võhma jäätmejaamas ja kasutada jäätmekäitlusettevõtete teenuseid, ettevõtted saavad kasutada jäätmekäitlusettevõtete teenuseid.

Tabel 7. Põhja-Sakala valla ehitus- ja lammutusjäätmete tekkemahud perioodil 2018-2022 (allikas: JATS ja Keskkonnaportaal).

Jäätmeliik	2018	2019	2020	2021	2022
17 01 Betooni-, tellise-, plaadi- või keraamikatootesegud	44,58	90,22	3498,0	15,44	29,42
17 02 Puit, klaas ja plast	9,50	3,16	35,09	23,84	39,94
17 03 Bituumenitaolised segud	-	-	6,98	0,16	-
17 04 Metallid	527,78	289,01	239,84	790,14	512,52
17 05 Kivid, pinnas ja süvenduspinnas	26,0	15,0	-	-	-
17 06 Asbesti sisaldavad ehitusmaterjalid	21,85	18,27	51,06	28,61	72,97
17 09 Muu ehitus- ja lammutussegapraht	702,67	577,46	250,22	238,92	199,29
KOKKU	1332,38	993,13	4081,20	1097,10	854,14

Ehitus- ja lammutusjäätmete kogumise peamiseks eesmärgiks on jäätmekoguste ja jäätmete ohtlikkuse vähendamine. Eesmärgi täitmisel on peamine roll tööd teostajal, kes mõistliku töökorralduse ja tööd parema organiseerimisega saab ehitus- ja lammutustööl eelnimetatud jäätmete teket vältida või koguseid vähendada.

Ettevõtte eesmärgiks peab olema:

- 1) suurendada korduskasutatavate materjalide kasutamist;
- 2) vähendada materjalide raiskamist tööd kõigil etappidel;
- 3) vähendada ohtlike ainete kasutamist;
- 4) eraldada ja koguda ehituse kõigis etappides tekkivad ohtlikud jäätmed (asbesti sisaldavad materjalid, saastunud kivid, pinnas, immutatud puit);
- 5) eraldada lammutusjäätmete hulgast turuväärtust omavad materjalid;

6) eraldada lammutusjätmete hulgast materjalid, mis võivad jätmete edasisel töötlemisel ja kasutamisel põhjustada ehitise kvaliteedi langust.

Ohtlike ehitus- ja lammutusjätmete kogumine ehitusobjektidel peab toimuma spetsiaalsetes kogumiskonteinerites ning tekkinud jäätmed tuleb otse üle anda ohtlike jätmete käitluslitsentsi omavale ettevõttele.

Metallijäätmed

Metallijätmete hulka kuuluvad jäätmed, mis peaaugulikulult koosnevad värvilistest metallidest, mustmetallidest või nende sulamitest. Ligikaudu 80% olmejäätmete hulka liigituvast metallist on metallpakend. Metallijätmete kokkuostuhind on taganud taaskasutamise, vaid väike osa satub prügilasse koos olmejäätmete või ehitusprahiga. Metallijätmeid saab üle anda vanametalli kokkuostjatele või viia Suure-Jaani või Võhma jäätmejaama.

Puidujäätmed

Puidujätmete taaskasutamisel tuleks eelkõige tähelepanu pöörata nende taaskasutamisele läbi soojusenergia tootmise. Mittepõlevate või raskesti põlevate puidujätmete kõrvaldamine või taaskasutamine toimub vastavat jäätmekäitleja registreerimistõendit, jäätmeluba või keskkonnakompleksluba omavas jäätmekäitluskohas. Ohtlike ainetega töödeldud puidujätmeid käsitletakse ohtlike jätmetena ning need tuleb üle anda otse ohtlike jätmete käitluslitsentsi ja jäätmeluba omavale ettevõttele. Puidujätmeid võetakse vastu Suure-Jaani ja Võhma jäätmejaamas.

3.14. Jäätmekäitluskohad Põhja-Sakala vallas

Jäätmekäitluskohtade rajamisel tuleb arvestada nende kaugust olulisematest omavalitsuse territooriumil asuvatest tõmbepunktidest, et ühildada elanike oluliste tegemistega ka sorteeritud jätmete ära andmine ja vältida selleks lisakulutuste tegemist. Käesoleval ajal on omavalitsustes jätmete liigiti kogumiseks kasutuses mitmed erinevad jäätmekäitluskohad ja -viisid.

Jäätmeseadusele vastavalt tuleb jätmete kõrvaldamisel ja segaolmejäätmete taaskasutamisel, läheduse põhimõtet rakendades, vedada jäätmed lähimasse nõuetele vastavasse prügilasse või jäätmejaama, kus toimub edasine jätmete töötlemine.

Keskkonnaportaali andmetel on Põhja-Sakala vallas jäätmekäitluskohtadena elanikkonnale kasutamiseks Suure-Jaani ja Võhma jäätmejaamad. Ülejäänud jäätmekäitluskohad on seotud ettevõtete tegevusega (Kaasiku suurfarm Paala OÜ, Kõpu veiselaudad Kõpu PM OÜ, Lauri siloauk Tõnissoni-Lauri talu, Oru suurfarm OÜ Vingi Suurtalu, Siimani Farm OÜ Mangeni PM, Sürgavere farmikompleks Sürgavere Põllumajanduse OÜ).

Keskkonnaministri määruse järgi „Olmejäätmete liigiti kogumise ja sortimise nõuded ja kord ning sorditud jätmete liigitamise alused“ peab jäätmejaama tehniline varustus tagama vähemalt järgmiste olmejäätmeliikide vastuvõtmise elanikkonnalt:

- paber ja kartong (20 01 01);
- plastid (20 01 39);
- metallid (20 01 40);
- klaas (20 01 02);
- biolagunevad aia- ja haljastujätmed (20 02 01);
- biolagunevad köögi- ja sööklajajätmed (20 01 08);
- bioloogiliselt mittelagunevad aia- ja haljastujätmed (20 02 02, 20 02 03);

- pakendid (15 01), sealhulgas paber- ja kartongpakendid (15 01 01), plastpakendid (15 01 02), puitpakendid (15 01 03), metallpakendid (15 01 04), komposiitpakendid (15 01 05), klaaspakendid (15 01 07) ja tekstiilpakendid (15 01 09);
- puit (20 01 38);
- tekstiil (20 01 10, 20 01 11);
- suurjätmed (20 03 07);
- probleemtoodete jätmed (20 01 21*, 20 01 23*, 20 01 34, 20 01 35*, 20 01 36);
- ravimijätmed (20 01 32, 20 01 31*, 20 01 95*, 20 01 96*, 20 01 97*, 20 01 98*);
- ohtlikke jätmeid (20 01) ning olmes tekkinud ohtlikke aineid sisaldavad või nendega saastunud pakendid (15 01 10)*.

Jätmejaamades võib toimuda nende jätmete esmane töötlemine, kokkupressimine mahu vähendamise ja transportimise eesmärgil ja millele on antud asjaomane keskkonnakaitseluba.

Jätmejaamad on oluliseks jätmehooldussüsteemi osaks, kus piirkonna kohalikud elanikud saavad üle anda sorteeritud jätmeid. Kodumajapidamises tekkinud ohtlike jätmete tasuta vastuvõtmiseks planeeritakse kehtestada piirkogused. Jätmete soodustingimustel üleandmiseks peab inimene esitama isikut tõendava dokumendi, et jätmejaama operaator saaks kontrollida tema registreeritud elukohta. Piirkogust ületavate jätmete eest tuleb jätmevaldajal endal tasuda vastavalt jätmejaama hinnakirjale.

Jätmejaamades ei hakata jätmeid ladestama ega ole kavandatud rajada ka sorteerimistehast. Taaskasutatavad jätmed suunatakse übertöötlemisse, ladestamisele kuuluvad jätmed viiakse jätmejaamadest edasi prügilasse.

3.14.1 Suure-Jaani jätmejaam

Jätmejaam on mõeldud eelkõige kodumajapidamistest pärinevate jätmete kogumiseks ja edasisele käitlemisele suunamiseks.

Suure-Jaani jätmejaam asub Pärakülas aadressil Pärnu tn 35, mis avati 2010. aastal. Jätmejaama ehitamist finantseeris SA Keskkonnainvesteeringute Keskus ja Suure-Jaani Vallavalitsus.

Suure-Jaani jätmejaamas võetakse elanikelt vastu paberi- ja pakendijätmeid, taaskasutatavat mööblit, vanametalli, vanarehve, ohtlikke jätmeid, elektri- ja elektroonikajätmeid, ehituslammutusjätmeid, rõiva ja tekstiilijätmeid, biolagunevaid aia- ja haljastujätmeid, bioloogiliselt mittelagunevaid aia- ja haljastujätmeid, suurjätmeid, lehtklaasi, kodumajapidamises tekkinud klaasi-, plasti ja puidujätmeid.

Tabel 8. Suure-Jaani jätmejaamas kogutud jätmekogused aastatel 2017, 2021 ja 2022 (allikas: jätmejaama operaatori jätmearuanded)

Jätmekood	Jätmeliik	2017	2021	2022
04 02 22	Töödeldud tekstiilkiudude jätmed	-	20,22	-
15 01 01	Paber- ja kartongpakendid	2,55	-	-
15 01 07	Klaaspakendid	0,90	-	-
16 01 03	Vanarehvid	-	14,85	12,86
17 02 02	Aknaklaas	0,07	4,16	4,25
17 05 06*	Eterniit	34,65	5,64	12,78
17 09 04	Ehitus- ja lammutusjätmed	62,70	31,18	58,64

20 01 10	Rõivad	-	-	16,67
20 01 23*	Elektri- ja elektroonikajäätmed	11,97	9,44	29,23
20 01 35*				
20 01 39	Plastid	10,04	0,12	-
20 02 01	Biologunevad jäätmed	0,9	9,61	17,66
20 03 07	Suurjäätmed	4,88	4,17	13,04
*	Ohtlikud jäätmed	8,92	10,64	9,29
Kokku		139,55	110,03	174,42

3.14.2 Võhma jäätmejaam

Võhma jäätmejaam rajati 2010.aastal, asub aadressil Kirsi tn 3. Jäätmejaama ehitamist finantseeris SA Keskkonnainvesteeringute Keskus ja Võhma Linnavalitsus.

Jäätmejaam on spetsiaalselt rajatud tehniliselt varustatud jäätmekäitluskoht (detailplaneeringu ja projekti alusel), kuhu on paigutatud taaskasutatavate jäätmete kogumiseks ja esmaseks töötlemiseks kogumiskonteinerid, sh ohtlike jäätmete kogumiskonteiner. Jäätmejaamas on ka olmehoone, kus toimub kasutuskõlblike ja suuregabariidiliste jäätmete (mööbli, kodumasinade, majatarvete jms) kogumine ja jaotamine.

Võhma jäätmejaamas võetakse elanikelt vastu paberi- ja pakendijäätmeid, vanarehve, ohtlikke jäätmeid, elektri- ja elektroonikajäätmeid, kodumajapidamises tekkinud plasti, majapidamisklaasi ja metalli, ehitus- ja lammutusjäätmeid, biologunevaid aia- ja haljastujäätmeid, lehtklaasi, rõivaid ja tekstiili, suurjäätmeid ning kodumajapidamises tekkinud puidujäätmeid.

Tabel 9. Võhma jäätmejaamas kogutud jäätmekogused aastatel 2021 ja 2022 (*allikas: jäätmejaama operatori jäätmearuanded*)

Jäätmekood	Jäätmeliik	2017	2021	2022
15 01 01	Paber- ja kartongpakendid	0,26	0,012	-
15 01 02	Plastpakendid	0,026	-	0,035
15 01 04	Metallpakendid		1,31	1,73
15 01 06	Segapakendid		-	0,12
15 01 07	Klaaspakendid	0,189	0,05	-
16 01 03	Vanarehvid	0,85	2,37	2,71
17 02 02	Aknaklaas	1,94	2,62	-
17 05 06*	Eterniit	1,75	3,64	8,92
17 09 04	Ehitus- ja lammutusjäätmed	11,24	12,81	11,24
19 12 02	Mustmetallid	-	1,65	-
20 01 10	Rõivad ja tekstiil	3,04	1,02	1,61
20 01 11				
20 01 23*	Elektri- ja elektroonikajäätmed	9,30	11,01	9,96
20 01 35*				
20 01 39	Plastid	0,05	0,083	-
20 01 40	Metallid	1,18	-	-
20 03 07	Suurjäätmed	7,28	2,77	5,94
*	Ohtlikud jäätmed	1,23	1,98	1,89
Kokku		38,33	41,33	44,16

Jäätmete liigiti kogumise ja taaskasutamise suurendamiseks on jäätmejaamas vaja laiendada ja kaasajastada taristut ja arendada jätkusuutlikku tegevust.

Plaanitavad tegevused Põhja-Sakala valla jäätmejaamade arendamisel:

- jäätmejaamade juurde ringmajanduskeskuse välja arendamine;
- jäätmejaamades jäätmete üleandmisel andmete automatiseerimine;
- Suure-Jaani või Võhma jäätmejaamas jäätmete kompostimiseks võimaluste välja arendamine.

4. ANDMEID MINEVIKUS SAASTUNUD JÄÄTMEKÕRVALDAMISKOHTADE NING NENDE KORRASTAMISEKS VÕETAVATE MEETMETE KOHTA

4.1 Jääkreostusobjektid

Põhja-Sakala valla territooriumil Jaska külas asub endise Viljandi teedevalitsuse asfaltbetoontehas, kus on teostatud reostuse likvideerimistöid, kuid naftasaadused on reostanud pinnast ja põhjavett ning pinnases on tahkunud põlevkiviõli kihid. Teise objektina on Keskkonnaportaali andmebaasis ära märgitud Vastemõisa katlamaja õlimahutid, kus aruande alusel on jääkreostus likvideeritud.

4.2 Suletud prügilad

Põhja-Sakala valla territooriumil asunud Kõrvepea, Reegoldi, Kärevere, Ülde ja Vastemõisa prügilad on jäätmete ladestamiseks suletud ning korrastatud. Vastemõisa prügila suleti 2003.a, kus sulgemistöode käigus kaeti jäätmed 30 cm paksuse savika pinnase ja 5 cm kasvupinnasega ning külvati heinaseeme. Juurdepääsu tõkestamiseks rajati piirdekraavid. Prügila on jätkuvalt riigiomandis. Ülde ja Kärevere prügilad kuuluvad eraomandisse. Ülde prügila maa-alal kasvab rohttaimestik ja metsanoorendik, Kärevere prügila maa-alal rohttaimestik üksikute põõsastega. Aktiivset seiret pärast prügilate sulgemist ja korrastamist teostatud ei ole. Jäätmete ladestamist endistele prügilatele ei ole täheldatud, seetõttu täiendavaid meetmeid suletud prügila täiendamaks korrastamiseks ei ole vajalik kasutusele võtta.

5. HINNANG JÄÄTMEVOOGUDELE TULEVIKUS

Peamised jäätmeteket mõjutavad tegurid on üldine majanduslik olukord ning rahvaarvu muutus. Reeglina suureneb olmejäätmete teke koos elanikkonna majandusliku seisundi paranemisega ning elanikkonna pideva vähenemisega kaasneb ka jäätmetekke vähenemine.

Viimastel aastatel on Põhja-Sakala vallas olmejäätmete teke olnud tõustrendis. Märgata on segaolmejäätmete tekke tõusu ning liigiti kogutud jäätmete vähenemist. Lähtudes liigiti kogutavatele jäätmetele seatud uutest nõuetest võib prognoosida, et segaolmejäätmete osakaal langeb edasi seoses jäätmete liigiti kogumisega. Elanikkonna keskkonnateadlikkuse arendamine aitab küll eeldatavalt kaasa jäätmete liigiti kogumise paranemisele, lisaks muutub kõikidele jäätmevaldajatele kohustuslikuks nii mitmegi jäätmeliigi eraldi kogumine, mis omakorda vähendab segaolmejäätmete kogust, kuid samal ajal suurendab liigiti kogutud jäätmete kogust.

Teiste jäätmeliikide (suurimateks on ehitus- ja lammutusjäätmete, erinevad tootmisjäätmed) teket mõjutab enim era- ja ettevõtlussektori tegevused antud jäätmete tekitamisel, mis omakorda on mõjutatud üldises majandusolukorrast ning valda uute ettevõtete tekkimisest.

Euroopa Liidu poolt ellu kutsutud kliimaneutraalsuse saavutamine ja ringmajanduslikule majandusmudelile ülemineku eesmärk nõuab muutusi ka jäätmete käitlemises, pannes fookuse jäätmematerjalide väärindamisele. Jäätmete minimaalses mahus sorteerimisest ja ajutisest vaheladustamisest enam ei piisa ning vältimatu on uute investeeringute teostamine kaasaegsetesse sorteerimis – ja ringlussevõtu lahendustesse. Riigi poolt planeeritavad uued piirangud jäätmete ladestamisel annavad omakorda positiivse tõuke liigiti kogumise süsteemi arengule ja vajalikkusele, mis omakorda peaksid looma eeldused kvaliteetsema andmestiku tekkeks kõikide jäätmeliikide osas.

Jäätmevoogude arengu seiret ja analüüsi teostab Põhja-Sakala vallavalitsus koostöös MTÜ-ga Eesti Jäätmehoolduskeskus. Analüüside alusel planeeritakse vajaminevaid muudatusi jäätmete tulemuslikumaks käitlemiseks.

6. JÄÄTMETEKKE VÄLTIMINE

Jäätmetekke vältimine on jäätnehierarhia kõige prioriteetsem tase, mida tuleks arvestada ja eelistada jäätmekäitluse korraldamisel. Jäätmetekke vältimise alla loetakse:

- otsest vältimist – mõistlik tarbimine, keskkonda ja ressursse säästev tootmine
- korduskasutust – toote uuesti kasutamine esialgsel otstarbel
- korduskasutuseks ettevalmistamist –remontimine, ümberdisainimine, kontrollimine jne.

Jäätmetekke vältimise võimalused sõltuvad paljudest teguritest nagu majandusolukord, tarbijate teadlikkus, ressursitõhususe ja jäätmetekke vältimise meetmete rakendamise ulatus jne.

Olmejäätmete tekke vältimise edendamisel on peamine roll täita elanikkonnal, kelle teadlikkusest ja tarbimisharjumustest sõltub suuresti nii pakendijäätmete, toidujäätmete kui ka muude olmejäätmete tekkekoguse vähendamine. Elanikkonna teadlikkuse tõstmisel, teabe levitamisel ja jäätmete vältimisele suunatud initsiatiivide toetamisel ning vastavate tingimuste loomisel (nt kasutatud toodete korduskasutuseks tingimuste loomine) on omakorda võtmeroll kohalikul omavalitsusel. Oluline on arvesse võtta, et elanikel ja ettevõtetel peab olema võimalus panustada jäätmetekke vältimisse ja korduskasutusse.

Jäätmetekke vältimisele aitab olulisel määral kaasa teadlikkuse tõstmine, mis on suunatud nii omavalitsuse, ettevõtete kui ka tarbijate/elanikkonna teadlikkuse ja teadmiste suurendamiseks. Korduskasutuse suurendamiseks on üheks võimaluseks luua jäätmejaamades tingimused, kus inimestel oleks võimalik ära anda kasutatud ja kasutuskõlblikku mööblit, kodumasinaid, kasutatud rõivaid jne.

6.1. Avalikel üritustel jäätmetekke vältimine

Kõikidel avalikel üritustel tuleb rakendada jäätmete liigiti kogumist. Tulenevalt 02.07.2019. a jõustunud Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivist (EL) 2019/904 teatavate plasttoodete keskkonnamõju vähendamise kohta, on vajalik rakendada meetmeid, millega tagatakse ühekordselt kasutatavate plastist joogitopside (sh nende korkide ja kaante) ja toidupakendite

tarbimise pidev vähenemine. Lisaks tuleb avalikel üritustel soosida liigiti jäätmete kogumist, et vältida biolagunevate, pakendijäätmete ja olmejäätmete segunemist. Avalikel üritustel peab toidu ja joogi serveerimiseks kasutama korduskasutatavaid anumaid ja söögiriistu (alates 01.01.2024).

6.2. Mere- ja muude veekogude prügi vältimine

Kuna Põhja-Sakala vald ei piirne merega, ei käsitleta jäätmekavas eraldi mereprügi vältimise, vähendamise ja koristamise meetmed. Veekogude äärsetel aladel, mida kasutatakse puhke- ja rannaalana, peab selle ranna haldaja korraldama rannaala koristuse ja vältima kogumisvahendite üle täitumist.

6.3. Keskkonnasäästlike lahenduste rakendamine asjade ja teenuste hankimisel

Jäätmetekke vältimisel ja vähendamisel on oluline rakendada ringmajanduse põhimõtteid ja tegevuse elukaare hindamise tegevusi kõikide Põhja-Sakala valla poolt ostetavate teenuste ja asjade osas, samuti valla õigusaktide tingimuste kujundamisel, mis avaldavad mõju ressursside kasutamisele (nt ehitustegevustes ringmajanduse põhimõtete rakendamise nõudmine).

Keskkonnasäästlikud riigihanked on üheks parimaks võimaluseks hankida parima keskkonnamõjuga teenuseid ja varasid.

Keskkonnasäästliku riigihankena defineeritakse Euroopa Liidus protsessi, mille käigus avalik sektor soetab toote, teenuse või töö, millel on vähendatud keskkonnamõju kogu elutsükli vältel võrreldes seda toote, teenuse või tööga, millel on samasugune primaarne funktsioon.

Keskkonnasäästlike riigihankeid on kolme peamist tüüpi:

süsteemi tasandi hanked: ostja kasutab riigihanget toote ostmisel lepinguna nii, et tekib toote taas- või korduskasutus. Üheks võimaluseks on osta toode koos kohustusega see tarnijal tagasi võtta ja taaskasutada (ka rent, liising) või soetada toote asemel kasutusteenus.

Tarnija tasandi hanked: hankija kirjeldab hangitava toote või teenuse loomise protsessi nii, et see vastaks ringmajanduse põhimõtetele.

Toote tasandil: hankija kirjeldab hangitava toote/teenuse tehnilised omadused, mis väljendavad selle toote/teenuse keskkonnasäästlikust.

6.4 Jäätmete ladestamise vältimine ja vähendamine

Põhja-Sakala vallas kogutavate jäätmete käitlemisel on eesmärgiks nende taaskasutusse suunamine suurimas võimalikus mahus. See eesmärk kehtib kõikide jäätmeliikide osas. Jäätmete ladestamise vältimiseks on vajalik tagada järgmiste tegevuste tulemuslikkus:

- tagada jäätmete tekkekohal liigiti kogumine kõrge liigilise ja jäätmematerjalide füüsilise puhtuse osas;
- jäätmetele käitlusteenuste eraldi hankimine, kus on eelistatud jäätmete taaskasutamise toimingute rakendamine. Taaskasutamise toimingud peavad olema otstarbekad, s.t ei tohi tekitada täiendavaid ebamõistlikke keskkonnakoormuseid ega olla jäätmevaldajatele ebamõistlikult kalli hinnaga teenus;
- tugevdada koostööd teiste kohalike omavalitsustega pikaajaliselt toimivate ja vajaminevaid tulemusi tagavate käitluslahenduste arendamisel;
- luua jäätmete alaste tegevuste monitoorimise süsteem;
- luua selged regulatiivsed tingimused ja propageerida biolagunevate jäätmete kohtkompostimise võimalusi;

- teostada süsteemseid teavitustegevusi jäätmete liigiti kogumise kvantiteedi ja kvaliteedi tõstmiseks;
- jätkata korraldatud jäätmeveo mudeli arendamist;
- jätkata biolagunevate jäätmete äravedu korraldatud jäätmeveo raames ka järgneval jäätmeveo perioodil;
- jätkata pakendijäätmete kogumist üle valla paigaldatud kogumiskonteinerite abil ja laiendada pakendikotiteenus. Pakendipunktide võrgustik vajab pidevat monitoorimist ning sealjuures tuleb jälgida, et pakendikonteinerite arv vastaks nõuetele ja vajadusele.

Põhja-Sakala vallas on ülalkirjeldatud tegevuste planeerimisel ja elluviimisel partneriks MTÜ Eesti Jäätmehoolduskeskus.

7. JÄÄTMEHOOLDUSE ARENDAMINE

7.1 Jäätmete liigiti kogumise ja taaskasutamise edendamine

Jäätmeseadus määrab Põhja-Sakala valla ülesandeks korraldada jäätmete liigiti kogumist selliselt, et oleks tagatud nende taaskasutamine võimalikult suures ulatuses. Liigiti kogumise edendamisel on kandvaks eesmärgiks jäätmeseaduse § 136³ lõigetes 1 ja 2 nimetatud olmejäätmete ringlussevõtu sihtarvude täitmine. Kõik taaskasutamise, s.h ringlussevõtu sihtarvud on esitatud peatükis 8 jäätmehoolduse eesmärgid tabelis 10.

Jäätmekava koostamise ajal on võimalik olemasolevate andmete põhjal statistiliselt hinnata, millisel määral on Põhja-Sakala vald erinevaid jäätmeliike liigiti kogunud. Samas puuduvad andmed, millises mahus ja millisel viisil on Põhja-Sakala valla jäätmeid realselt taaskasutusse suunatud. Liigiti kogumine ei tähenda automaatselt jäätmete taaskasutamist ega ringlusse suunamist.

Liigiti kogumise edendamiseks on vajalik rakendada nõuetekohane kogumislahendus kogu Põhja-Sakala valla haldusterritooriumil ja kõikide jäätmevaldajate osas, s.t hõlmata korraldatud jäätmeveoga kõik jäätmevaldajad ning teostada regulaarset järelevalvet liigiti kogumise kvaliteedi osas.

Käesoleva jäätmekava perioodil on liigiti kogumise ja taaskasutamise vaates kaks peamist eesmärki:

- 1) biolagunevate jäätmete tekkekohal liigiti kogumise ja kompostimise korraldamine, mis annab määrava mõju olmejäätmete taaskasutamise edendamisele.
- 2) muude olmeliste jäätmeliikide tekkekohal kogumine viisil, mis võimaldab nende jäätmeliikide edasist taaskasutamist ladestamise ja energeetilise kasutuse asemel.

Antud eesmärgi saavutamiseks fikseeriti vajalikud asjakohased tingimused Põhja-Sakala valla jäätmehoolduseeskirjas ja määrati tingimused jäätmete veole ja käitlemisele.

Jäätmematerjalide lokaalse taaskasutamise edendamiseks saab Põhja-Sakala vald luua valmisoleku võtta valla haldusterritooriumil kasutusse valla biolagunevatest jäätmetest toodetud komposti.

Ettevõtlussektori jäätmete tekke ja käitluse osas, mis ei ole korraldatud jäätmeveoga hõlmatud, on vajalik saada Põhja-Sakala valla poolne ülevaade järgmises:

- milliseid isikuid milliseid jäätmeid tekitavad;

- miks jäätmed tekkivad (s.t sisendinfo tootmisprotsesside tõhustamise vajaduse analüüsiks);
- kuidas jäätmeid käideldakse;
- kas ja milles saab Põhja-Sakala vald ettevõtteid toetada nende tegevuste tõhustamiseks jäätmetega seoses;
- jäätmetest tulenevate keskkonnanriskide kaardistamine koos riskide maandamise meetmete väljatöötamisega koostöös ettevõtetega;
- millised on muud tegevused ja meetmed, mis toetavad Põhja-Sakala valla ettevõtluskeskkonna arengut jäätmehoolduse tegevuste aspektist.

Eeltoodud eesmärgi saavutamiseks on otstarbekas kehtestada ettevõtetele nn ettevõtte jäätmekava nõue. Kava koostamise nõue kehtestamine toimub jäätmeseaduse alusel.

7.2 Korraldatud jäätmeveo rakendamine

Korraldatud jäätmeveoga on vajalik hõlmata kõik need jäätmeliigid, mille kogumine ja käitlemine toimub arusaadavatel tingimustel ning mille edasine käitlemine otseselt toetab Põhja-Sakala valla eesmärgi olmejäätmete ringlussevõtu sihteesmärkide osas: segaolmejäätmed, paberi ja kartongijäätmed, köögi- ja sööklajajäätmed, aia- ja haljastujäätmed, pakendijäätmed, elektri- ja elektroonikajäätmed ning suurjäätmed. Jäätmete liigiti kogumisel peab olema tagatud tegevuse otstarbekus, s.t iga tegevus peab olema majanduslikult otstarbekas, jäätmevaldajale arusaadav ja teostatav ning looma kontrollitavat väärtust jäätmete taaskasutamisel. Vastavat otstarbekust reguleeritakse jäätmehoolduseeskirja tingimustega.

Eesmärgiks on Põhja-Sakala valla jäätmetekitajate 100%-line hõlmamine jäätmeveoga olmejäätmete osas, mis võimaldab:

- vältida tekkivate jäätmete väärkäitlemist,
- tagada teenuste kvaliteeti ja teenuste kulupõhist hinnastamist,
- tagada andmete haldamist vajalike analüüside ja juhtimisotsuste langetamiseks.

Korraldatud jäätmeveost vabastamine saab toimuda ainult põhjendatud tingimustel vastavalt jäätmeseadusele ja jäätmehoolduseeskirjale.

Lisaks jäätmeveohankele tuleb läbi viia jäätmete käitlusteenuse hange, millega leitakse kogutavatele jäätmetele sobiv käitluslahendus ning tagatakse seeläbi ringlussevõtu sihttarvu saavutamine. Sihttarvu saavutamiseks on võimalik käitlushangetes nõuda eri jäätmeliikide puhul eri tasemel ringlussevõttu. Erinevatele jäätmeliikidele võib hankida erinevad käitluslahendused. Omavalitsus ei hangi pakendijäätmete käitlusteenust, kuna nende käitluse korraldavad taaskasutusorganisatsioonid.

7.3 Jäätmetekitajate teadlikkuse tõstmine

Jäätmekavaga püstitatud eesmärkide elluviimine eeldab elanike kaasamist ja vastavat selgitustööd. Jäätmete tekke vähendamine, jäätmete sorteerimine ja käitlemine tekkekohas sõltub suurel määral elanike valmisolekust jäätmehoolduse reegleid mõista ja rakendada, seeläbi jäätmekäitluses seatud eesmärgi saavutada.

Põhja-Sakala vald suurendab elanike teadlikkust läbi järgmiste tegevuste:

- **üldise jäätmealase teabe edastamine** – hõlmab konkreetne teabe edastamist, mis kirjeldab iga jäätmeliiki ja iga jäätmekäitluse toimingute reegleid. Oluline on teavitada

elanikke jäätmekäitluse üldistest põhimõtetest, eri jäätmeliikide iseloomust ja jäätmetele kehtivatest käitlusnõuetest ning nende taaskasutamise positiivsest efektist keskkonnale;

- **elanikkonna teavitamine jäätmehoolduse korraldusest** – hõlmab pidevat ajakohastatud jäätmehooldusalase informatsiooni levitamist valla veebilehel, sotsiaalkanalites ja vallalehes vähemalt kord kvartalis. Lisaks kajastama jäätmenõustamise alased tegevusi sh jäätmealaste ja tootjavastutusalaste teavituskampaaniate vahendamist omavalitsuse veebilehel ning eeskujuliku jäätmekäitumise tunnustamist. Siinkohal on koostöö nii avaliku sektori kui ka erasektori esindajatega vajalik, et ellu viia ühiseid teavituskampaaniaid ja projekte;
- **jäätmealaste juhendmaterjalide levitamine arvestades seejuures erinevate sihtgruppide vajadustega ja neile suunatud eesmärkidega** – hõlmab pakendijäätmete kogumiskonteinerite asukohtade kohta info levitamine korteriühistutes ja eramajapidamistes, sh pakendite sortimisjuhise tutvustamist elanikele. Oluline on elanike teavitamine ohtlike jäätmete liigiti kogumise võimalustest ja vajalikkusest. Tuleb koostada ja elanike seas levitada juhendmaterjale biojäätmete, sh kompostimise võimaluste ja komposti kasutamise kohta ning paberi ja kartongi liigiti kogumise kohta. Elanikele peab kätte olema saadav info jäätmejaamades üleantavate jäätmeliikide ja hindade kohta;
- **koostöös jäätmekäitlejate ja tootjate ühendustega keskkonna- ja jäätmehooldusalaste infopäevade läbiviimine** – oluline on omavalitsuse hariduse- ja noorteametites regulaarne jäätmete vältimise ja liigiti kogumise infopäevade korraldamine vähemalt kord aastas. Lisaks jäätmete vältimise ja liigiti kogumise kohta informatsiooni levitamine omavalitsuses toimuvatel erinevatel sündmustel.

7.4 Järelevalve korraldus

Järelevalvet jäätmekäitluse üle teostavad järgmised institutsioonid:

- Keskkonnaamet
- Põhja-Sakala vallavalitsus
- Põllumajandus- ja Toiduamet (teostab järelevalvet loomsete jäätmete käitluse üle).

Järelevalve efektiivne toimimine toetab otseselt jäätmekavaga seatud eesmärkide saavutamist. Selleks peab Põhja-Sakala vallavalitsus edendama koostööd teiste järelevalvet teostavate asutustega ning rakendama piisavalt ressursse süsteemse järelevalve läbiviimiseks. Korraldatud jäätmeveo raames on otstarbekas anda osaline järelevalve ülesanne informatsiooni kogumise osas jäätmeveo teostajale, kes omab igapäevast kontakti ja ülevaadet kõikide jäätmeveoga hõlmatud jäätmevaldajate tegevuste osas jäätmete liigiti kogumisel.

Põhja-Sakala vallas on kasutusel jäätmevaldajate register. Pidevalt ajakohastatud ja korrastatud jäätmevaldajate registri abil on võimalik teostada kontrolli korraldatud jäätmeveoga liitumise üle. Sellest tulenevalt peab jätkuma jäätmevaldajate registri pidamine (haldamine, täiendamine ja uuendamine) ja selle põhjal järelevalve tegemine, sealhulgas ja ettevõtete osas. Lisaks tuleb jätkata järelevalvet korraldatud jäätmeveost vabastuse saanud kinnistute üle ning vajadusel tuleb rikkujaid ka vastutusele võtta ning teha koostööd Keskkonnaametiga.

Oluline on jätkata ka järelevalvet ehitusjäätmete käitlemise nõuete osas kogu jäätmekava perioodil 2024-2029.

Järelevalve pidev ja efektiivne teostamine aitab ennetada mitmete probleemide väljakujunemist, tekkinud probleemide kiiret lahendamist ja seeläbi ka Põhja-Sakala valla rahalisi vahendeid ja muid ressursse säästlikumalt kasutada.

Põhja-Sakala vallale on ülalkirjeldatud tegevuste planeerimisel ja elluviimisel partneriks MTÜ Eesti Jäätmehoolduskeskus.

Põhja-Sakala valla eesmärgiks on saavutada käesoleva jäätmekava rakendamise perioodil olukord, kus järelevalve teostamiseks on loodud selge tegevuskava ja toimub hea koostöö kõikide osapooltega.

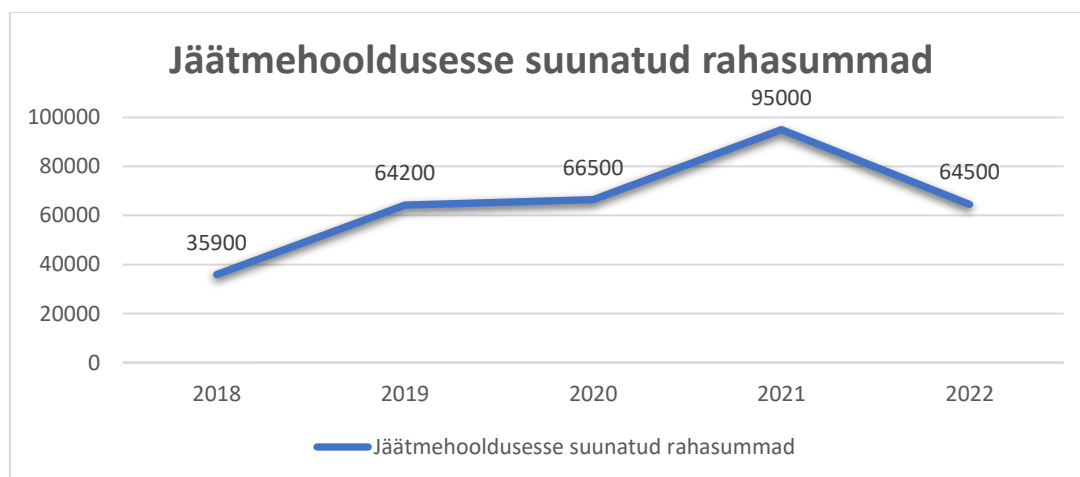
7.5 Jäätmehoolduse arendamise rahastamine

Jäätmehoolduse arendamisel on kolm põhieesmärki:

- jäätmehoolduse süsteemi korrastamine;
- infrastruktuuri arendamine ja haldamine;
- järelevalve ja jäätmehoolduse suunamine.

Tänased peamised rahalised kulutused on seotud infrastruktuuri arendamisega ja jäätmekäitluse igapäevase haldamiskuludega. See hõlmab endas korraldatud jäätmeveo korraldamisest kuni avalike kohtade jäätmekäitlusteenuste pakkumiseni.

Põhja-Sakala valla jäätmehoolduse arendamine toimub valla eelarvelistest vahenditest ja projektide sihtotstarbelistest tuludest. Lisaks otsitakse jäätmehoolduse arendamiseks riiklike toetusprogrammide kasutamise võimalusi (näiteks Keskkonnainvesteeringute Keskus).

Joonis 12. Põhja-Sakala valla jäätmekäitluse kulutused ja investeeringud aastatel 2018-2022 (allikas: Põhja-Sakala vald).

Omavalitsuse võimalused jäätmehooldust arendada ja rahastada on täna kehtiva regulatsiooniga piiratud. Omavalitsusel lasub küll kohustus korraldada jäätmehooldust, kuid rahalisi vahendeid selleks oma eelarves napib ja riigi toetus läbi KIKi toetusmeetmete vajalike tegevuste elluviimiseks ei ole piisav. Seega omavalitsusel puudub sisuliselt jäätmehoolduse arendamiseks rahastusallikas. Jäätmehoolduse paremaks korraldamiseks on üheks võimaluseks luua omavalitsuskeskne jäätmemudel. See hõlmab jäätmevaldajate üle arvestuse pidamist, nendega arveldamist ja nõustamist läbi kohaliku omavalitsuse või vastava KOVide koostöö

üksuse. Sellise jäätmemudeli rakendamine võimaldab omavalitsusel kehtestada jäätmevaldajatele jäätmetasu, mis katab omavalitsuse korraldatavate teenuste osutamise ehk jäätmehoolduse kulu.

Keskkonnapoliitika põhimõtte „saastaja maksab“ ja „tootja vastutus“ tähendab seda, et jäätmekäitluse kulud maksab kinni tarbija/jäätmetekitaja. Samuti on jäätmeseadusega sätestatud põhimõtted, et jäätmekäitluse kulud kannab jäätmetekitaja.

Omavalitsuse jäätmetasu on võimalik kujundada selliselt, et õigesti liigiti kogutud jäätmete üleandmine on mitu korda odavam segaolmejäätmete üleandmisest ning valesti liigiti kogutud ja liigiti kogumata jäetud jäätmete üleandmine on märgatavalt kallim.

Tasu läbipaistvuse saavutamiseks on oluline kindlalt fikseerida, mida jäätmetasu sisse arvestatakse ja milliseid kulutusi selle eest tehakse. Tasu kogumise ja kasutamise andmed tuleb regulaarselt avalikustada ja hoida need andmed kättesaadavana omavalitsuse veebilehel.

Omavalitsuse jäätmetasu hulka on võimalik arvestada jäätmehooldusega seotud kulud:

- kogumisvahenditega seotud kulu (sh konteinerid, biolagunevad kotid või paberkotid, süvamahutid, kompostrid);
- jäätmete veo ja veo ettevalmistamisega seotud kulud (ka kehtiva korra kohaselt), sh jäätmete vedu jäätmejaamadest, avalikest konteineritest ja kogumisringide käigus;
- kogutud jäätmete käitlemise kulu (sh järel sortimine, segaolmejäätmete ladestus või põletus, liigiti kogutud jäätmete ringlussevõtt);
- jäätmekäitluskoha rajamis-, kasutamise-, sulgemise- ja järelhoolduskulud (ka kehtiva korra kohaselt), sh jäätmejaamade, kompostimisväljakute, sorteerimisjaamade, kogumiskohtade rajamine, olemasolevate rajatiste hooldamine, arendamine ja opereerimine;
- korduskasutuslahendustega seotud kulud (sh ringlusmajad);
- administratiivne töö (jäätmevaldajate registri teenus, jäätmevaldajatega arveldamine, liikmemaks),
- teavitus (kampaaniad, üritused, juhendmaterjalide valmistamine ja levitamine),
- järelevalvega kaasnevad kulud (sh valvekaamerad, üleantavate jäätmete kontrollimine),
- muud seotud kulud (nt uuringud, prügikoristus, toetused).

Elektroonikajäätmete ja pakendijäätmete käitlemise puhul maksavad otseselt kulud kinni tootja- ja taaskasutusorganisatsioonid, kaudselt aga ka lõpptarbijad (jäätmekäitluskulud lisatakse toodete hindadele).

Kohalikul tasandil kehtestatud jäätmetasu võimaldab rohkem paindlikkust ja kohalike oludega arvestamist kui riiklikul tasandil kehtestatud jäätmemaks. Kohalik omavalitsus saab jäätmetasu suuruse üle otsustamisel võtta arvesse jäätmete ringlussevõtu eesmärkide saavutamiseks vajaminevaid tegevusi ja investeeringuid.

8. JÄÄTMEHOOLDUSE EESMÄRGID

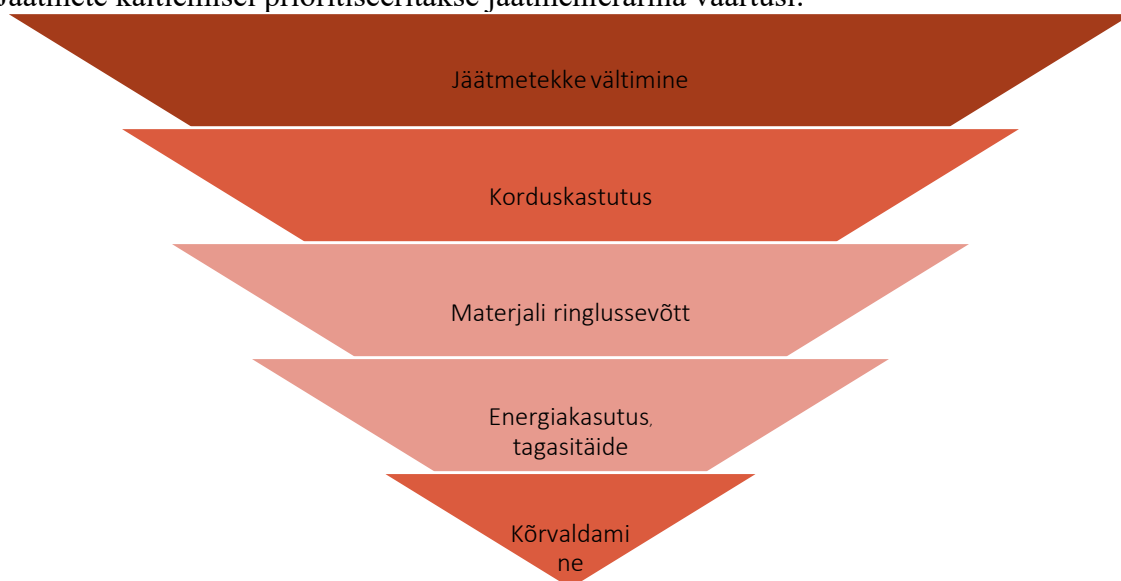
Jäätmehoolduse arendamisel ja tegevuste elluviimisel tuleb lähtuda erinevatest eesmärkidest. Põhja-Sakala valla jäätmehoolduse valdkonna üldiseks eesmärgiks on suurendada elanikkonna keskkonnateadlikkust, suurendada tekkekohal liigiti kogumist ning muuta seeläbi jäätmete

nõuetekohane haldamine jäätmevaldajate igapäevaelu loomulikuks osaks. Tõhustada jäätmekorraldust, sealhulgas järelevalvet ning toetada ringmajanduse põhimõtete rakendamist.

Eeltoodust tulenevalt on Põhja-Sakala valla jäätmehoolduse korraldamisel eesmärkideks:

- **jäätmetekke vältimise tegevuste edendamine**
- **jäätmeveoga jäätmevaldajate hõlmatuse tagamine**
- **jäätmete liigiti kogumise mahu ja kvaliteedi tõstmine**
- **jäätmete kordus- ja taaskasutamise suurendamine**
- **jäätmetest tuleneva keskkonnariski vähendamine**
- **toimiv järelevalve, andmete korrektsus ja koostöö kõikide seotud osapooltega**

Jäätmete käitlemisel prioritseeritakse jäätmehierarhia väärtusi:

Jäätmete taaskasutamisele seavad selged eesmärgid jäätmeseadusest, riigi jäätmekavast, jäätmete raamdirektiivist ning ringmajanduse paketist tulenevad sihtmäärad.

Eesti on võtnud eesmärgiks suunata 2025. aastaks ringlusesse 55% kodumajapidamistest pärinevatest paberi-, metalli-, plasti- ja klaasijäätmetest, biolagunevatest jäätmetest ning muudest liigiti kogutud kodumajapidamisest ja muudest allikatest pärinevatest jäätmetest. Sihteesmärgid on täpsemalt esitatud järgnevas tabelis.

Tabel 10. Jäätmete taaskasutamise riiklikud eesmärgid

	Baastase 2020	Eesmärk 2025	Eesmärk 2030
Olmejäätmete ringlussevõtumäär olmejäätmete kogumassist	50%	55%	60%
Pakendijäätmete ringlussevõtu osakaal pakendijäätmete kogumassist	60%	65%	70%
Biolagunevate jäätmete ringlussevõtu osakaal olmejäätmete kogumassist	13%		
Biolagunevate jäätmete osakaal ladestatavates olmejäätmete kogumassist	20%		

Ehitus- ja lammutusjätmete taaskasutuse osakaal nende jäätmete kogumassist	70%
Elektroonikaromude kogumise osakaal kolmel eelneval aastal turule lastud elektri- ja elektroonikaseadmete kogumassist	65%
Kantavate patarei ja akujätmete kogumise osakaal jäätmete kogumassist	45%

Täiendavad sihtesmärgid

2025. aastast ühtlustatakse Euroopa Liidus olmejäätmete ringlussevõtu arvestamise põhimõtted. Ringlusse võetaks ainult need jäätmed, mis peale ümbertöötamist ei ole enam jäätmed, vaid uus materjal või ese. Lisaks peab selgelt eristama ringlusse võetud materjalidest olme- ja pakendijätmetena kogutud jäätmed.

2027. aastast ei arvestata ringlussevõtu sihtarvude hulka neid biolagunevaid jäätmeid, mis on muu olmejäätme hulgast välja sorditud, vaid üksnes tekkekohas liigiti kogutud biolagunevad jäätmed.

2030. aastast alates piiratakse direktiiviga 2018/850 kõikide nende jäätmete prügilatesse ladestamist, mis sobivad ringlussevõtuks ja energiana kasutamiseks.

2035. aastaks on seatud eesmärk viia ladestatavate olmejäätmete osakaal 10%-ni.

Põhja-Sakala valla ülesanded sihtesmärkide saavutamisel

Jäätmeseadusega on fikseeritud selgelt kohaliku omavalitsuse eesmärgid ja seega ülesanded jäätmete käitlemise tulemuslikkuse osas, mis kehtivad ka Põhja-Sakala vallale:

- Kohaliku omavalitsuse üksus korraldab jäätmete liigiti kogumist, et võimaldada nende korduskasutuseks ettevalmistamist, ringlussevõttu või muud taaskasutamist võimalikult suures ulatuses.
- Kohaliku omavalitsuse üksus korraldab korraldatud jäätmeveoga hõlmatud jäätmete taaskasutamise või kõrvaldamise. Kohaliku omavalitsuse üksus võib korraldada ka muude jäätmete taaskasutamist või kõrvaldamist.
- Korraldatud jäätmeveoga hõlmatud jäätmeliikide taaskasutamise puhul on eesmärgiks täita olmejäätmete ringlussevõtu sihtarve alljärgnevalt:
 - ✓ segaolmejäätmed: suunata energeetilisse taaskasutusse või rakendada materjalina ringlusesse võtmise toiming vähemalt 80% mahust;
 - ✓ paber- ja kartongijätmed: suunata materjalina ringlusesse vähemalt 80% mahust;
 - ✓ biolagunevad köögi- ja sööklajätmed: suunata materjalina ringlusesse vähemalt 70% mahust;
 - ✓ biolagunevad aia- ja haljastujätmed: suunata materjalina ringlusesse vähemalt 70% mahust;
 - ✓ klaaspakendid: suunata materjalina ringlusesse vähemalt 80% mahust.

Põhja-Sakala valla ülesandeks on luua eeldusi ja rakendada tegevusi, mis suurendavad jäätmete liigiti kogumist ja taaskasutamist. Jäätmetekke vähendamise ja korduskasutuse suurendamise eesmärkide kõrval on tekkinud jäätmete maksimaalses mahus liigiti kogumine peamine instrument, millega saab suurendada olmejäätmete ringlussevõtu taset. Tegevuste esmane fookus peab olema biolagunevate jäätmete osas, millede sattumine teiste jäätmeliikide hulka kahjustab nende kvaliteeti ja seeläbi vähendab nende ringlussevõtmise võimalusi. Jäätmehoolduse arendamisel on eraldiseisvaks eesmärgiks valdkonnas koostöö edendamine

teiste kohalike omavalitsustega, mis võimaldab rakendada nii planeerimise kui korraldamise tegevustes mastaabiefekti ja unifitseerida reegleid. Antud eesmärgi realiseerimiseks on Põhja-Sakala vald liitunud kohalike omavalitsuste jäätmehoolduse koostööorganisatsiooniga MTÜ Eesti Jäätmehoolduskeskus, mille tegevused on suunatud kohalike omavalitsuste keskse jäätmehoolduse terviklahenduse rakendamisele viisil, mis tagab Põhja-Sakala vallale strateegiliselt juhitud tegevused vallale sobilike väärtuste loomisel jäätmehoolduse valdkonnas.

Kokkuvõtvalt on Põhja-Sakala valla eesmärgiks tagada valla territooriumil toimuvate jäätmekäitluse alaste tegevuste läbipaistvus, põhjendatus, kontrollitavus, keskkonnaohutus ning vastavus valla arengueesmärkidega ja kooskõla riiklike sihteesmärkidega, rakendades selleks asjakohaseid meetmeid.

Jäätmete liigiti kogumise ja sortimise arendamise võimalused

Biolagunevad köögi- ja sööklajajäätmed (20 01 08) - tuleb soosida kohustuslikule kogumisele üleminekut kõikidel tekkekohtadel (tähtaeg 01.01.2024).

Biolagunevad aia- ja haljastujäätmed (20 02 01) - tuleb jätkata okste purustamist, lehtede kokku korjamist ja kompostimiseks üle andmist ning kompostimist jäätmekäitluskohtades. Eesmärgiks on saavutada käesoleva jäätmekava rakendamise perioodil olukord, kus biolagunevate jäätmete liigiti kogumisega on hõlmatud kõik jäätmevaldajad ning soodustatud on tekkekohal kompostimise rakendamine vastavalt nõuetele.

Paber ja kartongi (20 01 01) - kogumisel on oluline tagada nende jäätmete liigiti kogumine tekkekoha lähedal ning suunata taaskasutusse. Vanapaberi ja kartongi kogumise lahendus oleks nende jäätmete kogumise jätkamine korraldatud jäätmeveo raames. Vanapaberi üleandmine elanikele tuleb muuta mugavamaks, võimaldades näiteks eramajade elanikele vanapaberi kogumiskotiteenust. Vanapaberi ja kartongi kogumine tuleks ühildada paber- ja kartongpakendi kogumisega.

Klaas (20 01 02), puit (20 01 38), plastid (20 01 39) ja metallid (20 01 40) - tuleb jätkuvalt soosida liigiti kogumist tekkekohas ning jätkata vastu võtmist Suure-Jaani ja Võhma jäätmejaamas.

Paber- ja kartongpakendid (15 01 01), plastpakendid (15 01 02), puitpakendid (15 01 03), metallpakendid (15 01 04), komposiitpakendid (15 01 05), klaaspakendid (15 01 07), tekstiilpakendid (15 01 09) ja muud jäätmeseaduse §-s 7 esitatud olmejäätmete mõistele vastavad pakendid – tuleb soosida koostööd MTÜ-ga Eesti Taaskasutusorganisatsioon, Tootjavastutusorganisatsioon OÜ-ga, Eesti Pakendiringlus OÜ-ga ja Eesti Pandipakend AS-ga pakendijäätmete tekkekohal liigiti kogumiseks ja korraldatud jäätmeveo raames äravedu. Lisaks tuleb teostada pidevat teavitustööd pakendijäätmete liigiti kogumise vajaduse ja reeglite osas kaasates samuti eelminetatud organisatsioone.

Tekstiil (20 01 10, 20 01 11) – Tekstiilijäätmete liigiti kogumine on kohustuslik, kuid nende ringlussevõtu tehnoloogiad ja võimekus on alles arenemas. Seetõttu on esmatähtis tekstiilijäätmete teket üldse vältida. Kohaliku omavalituse üksusel on kohustus korraldada tekstiilijäätmete liigiti kogumine hiljemalt 1. jaanuariks 2025. Tekstiilijäätmete liigiti kogumise tagamiseks planeeritakse need jäätmed liita korraldatud jäätmeveosse. Liigiti

kogutud tekstiilijäätmeid koguda tekkekohalt korraldatud jäätmeveo raames kogumisringide kaudu ning lisaks soosida äraandmise võimalusi jäätmejaamades.

Suurjäätmed (20 03 07) ja ehitus- ja lammutusjäätmed (jaotise 17-koodiga jäätmed⁸) – tuleb jätkuvalt soosida üleandmist jäätmejaamades ning jätkata suurjäätmete kogumist ja üleandmist korraldatud jäätmeveoga. Puidutööstusettevõtete puidujäätmeid tuleb koguda liigiti nende tekkekohas ning võimalusel kasutada neid materjalipõhiselt või suunata energiakasutusse. Ehitus- ja lammutusjäätmete puhul tuleb jälgida, et neid jäätmeid taaskasutatakse maksimaalsel tasemel ning eelistatakse nende ringlussevõttu. Ehitus- ja lammutusjäätmete vastuvõtmist tagatakse jäätmejaamade kaudu.

Probleemtoodete jäätmed (20 01 21*, 20 01 23*, 20 01 34, 20 01 35*, 20 01 36) ja ohtlikud jäätmed (15 01 10*, 20 01*) - tuleb tagada probleemtoodete ja ohtlike jäätmete kogumise jätkamist jäätmejaamades ning käitlemise alase informatsiooni püsiv edastamine omavalitsuse elanikele.

Tabel 11. Jäätmete liigiti kogumise arendamine tähtaegade kaupa

Jäätmekood	Jäätmeliik	Hetkeolukord, arendamine ja tähtaeg
20 03 01	Segaolmejäätmed	Kogutakse korraldatud jäätmeveo raames alates 2008. aastast. Jätkatakse korraldatud jäätmeveoga kogumist.
20 01 01	Vanapaber ja kartong	Kogutakse liigiti avalike kogumiskonteineritega 2004. aastast. Korraldatud jäätmeveoga liidetud 2019. aastast.
15 01	Pakendid	Kogutakse liigiti avalike kogumiskonteineritega 1998. aastast ja alates 2020. aastast korraldatud jäätmeveo raames lisateenusena 4 asustusüksuses ning alates 2023. aasta teisest poolest korraldatud jäätmeveos kogu valla ulatuses.
20 01 08	Biolagunevad köögi- ja sööklajajäätmed	Kogumine liidetud korraldatud jäätmeveoga 2019. aastast. Kohtkompostimise soodustamine, kus see on võimalik.
20 02 01	Biolagunevad aia- ja haljastujäätmed	Kogutakse liigiti alates 2012. aastast Suure-Jaani ja Võhma jäätmejaama kaudu. Kohtkompostimise edendamine, kus see on võimalik.
20 02 02; 20 02 03	Bioloogiliselt mittelagunevad aia- ja haljastujäätmed	Kogutakse liigiti alates 2018. aastast Suure-Jaani jäätmejaama kaudu.
20 01 39	Plastid	Kogutakse liigiti alates 2016. aastast Suure-Jaani ja Võhma jäätmejaama kaudu.
20 01 40	Metallid	Kogutakse liigiti alates 2010. aastast Suure-Jaani ja Võhma jäätmejaama kaudu.
20 01 02	Klaas	Kogutakse liigiti alates 2016. aastast Võhma ja 2018. aastast Suure-Jaani jäätmejaama kaudu.

17 02 02	Aknaklaas	Kogutakse liigiti alates 2016. aastast Suure-Jaani ja Võhma jäätmejaama kaudu.
20 01 38	Puit	Kogutakse liigiti alates 2010. aastast Suure-Jaani ja Võhma jäätmejaama kaudu.
20 01 10; 20 01 11	Rõivad ja tekstiil	Kogutakse liigiti alates 2016. aastast Võhma ja 2018. aastast Suure-Jaani jäätmejaama kaudu. Lähiaastatel liidetakse korraldatud jäätmeveosse.
20 03 07	Suurjäätmed	Kogutakse liigiti alates 2010. aastast Suure-Jaani ja Võhma jäätmejaama kaudu. Lisaks on võimalik ära anda korraldatud jäätmeveo raames alates 2023. aastast.
20 01 23*; 20 01 35*; 20 01 36	Elektri- ja elektroonikajäätmed	Kogutakse liigiti alates 2010. aastast Suure-Jaani ja Võhma jäätmejaama kaudu. Lisaks on võimalik ära anda korraldatud jäätmeveo raames alates 2023. aastast.
*	Ohtlikud jäätmed	Liigiti kogumist alustati 2005. aastal Suure-Jaani ohtlike jäätmete kogumiskonteineri kaudu. Lisaks 2010. aastal Võhma jäätmejaamas.
16 01 03*	Vanarehvid	Kogutakse liigiti alates 2010. aastast Suure-Jaani ja Võhma jäätmejaama kaudu.

8.1 Jäätmehoolduse korraldamise pikaajaline planeerimine

- Koostöö teiste omavalitsuste ja riigiasutustega keskkonna järelevalve tõhustamiseks.
- Elanikkonna pidev teavitamine jäätmehoolduse korraldusest ja korraldatud olmejäätmeveo vajaduse selgitamine ja kohustuse täitmise jälgimine.
- Jäätmealaste juhendmaterjalide väljaandmine, arvestades seejuures erinevate sihtgruppide vajadustega ja neile suunatud eesmärkidega.
- Korraldatud jäätmeveo korraldamine.
- Jäätmehooldust reguleerivate õigusaktide ajakohastamine.

Tegevused:

- jäätmealaste artiklite avaldamine vallalehes ja valla kodulehel;
- jäätmealaste juhendmaterjalide väljaandmine ja levitamine;
- elanike käitumisharjumusi ja rahulolu käsitleva uuringu tegemine;
- korraldatud jäätmeveo hangete läbiviimine;
- jäätmekava ja jäätmehoolduseeskirja ajakohastamine.

8.2 Jäätmete liigiti kogumise ja taaskasutamise suurendamine

- Ohtlike ja elektroonikajäätmete kogumise jätkamine.
- Pakendijäätmete kogumisvõrgustiku ülevaatamine.
- Kodumajapidamistes tekkinud ohtlike jäätmete kogumisringide ja eterniidijäätmete kogumise korraldamine.
- Biolagunevate jäätmete kompostimise propageerimine tekkekohal.
- Suurjäätmete ja tekstiilijäätmete liigiti kogumise ja taaskasutamise propageerimine korraldatud jäätmeveo raames.

Tegevused:

- ohtlike jäätmete ja elektroonikaromude vastuvõtmise jätkamine Suure-Jaani ja Võhma jäätmejaamas;
- ohtlike jäätmete kogumisringide korraldamine;
- eterniidijäätmete kogumise korraldamine;
- avalike kogumispunktide võrgustiku optimaalse tiheduse väljaselgitamine ja taaskasutusorganisatsioonidega sõlmitud lepingute ülevaatamine;
- pakendikotiteenuse laiendamine kogu valla ulatuses;
- valla haljasaladelt kogutavate aia- ja haljastujäätmete kompostimine;
- liigiti kogutavate jäätmete vastuvõtmine Suure-Jaani ja Võhma jäätmejaamas;
- korduskasutamise suurendamine läbi jäätmejaamade.
- jäätmejaamades jäätmete üleandmisel andmete automatiseerimine;
- jäätmejaamade tegevuste laiendamine ringmajanduse otstarbel luues mugavad lahendused kasutuselt kõrvale jäänud esemete taaskasutusse suunamiseks.

8.3 Ehitus- ja lammutusjäätmete taaskasutamine

- Propageerida korduvkasutatavate ja vähem ohtlikke aineid sisaldavate materjalide kasutamise propageerimine ehitustegevuses.
- Maastikupilti kahjustava ja kasutusest väljalangenud või lagununud ehitise lammutamise ja sellest tekkinud jäätmete käitlemis, sealhulgas taaskasutuse ja ringlussevõtu soodustamise ja maa-ala koristamise propageerimine.
- Puidujäätmete taaskasutamise edendamine soojusenergia tootmiseks.
- Tavajäätmetest ehitus- ja lammutusjäätmete käitlemisel jäätmete taaskasutamise eelistamine jäätmete kõrvaldamisele.

Tegevused:

- maastikupilti kahjustavate ehitiste lammutamisele kaasaitamine (nõustamine, vajalike lubade menetlemine jmt);
- ehitus- ja lammutusjäätmete käitluse kontrollimine.

8.4 Järelevalvesüsteemi tõhustamine

- Korraldatud jäätmeveoga mitteliitunud ning vastavat kohustust mitteomavate jäätmevaldajate järelevalve teostamine.
- Koostöö tegemine keskkonnaameti ja naaberomavalitsustega rikkumiste info vahetamiseks järelevalve efektiivsemaks muutmiseks.
- Jäätmevaldajate registri ajakohastamine.
- Ebaseaduslike prügi mahapaneku kohtade kaardistamine, likvideerimine ja vajadusel kaamerate paigaldamine.

Tegevused:

- järelevalvealane koostöö keskkonnaameti ja naaberomavalitsustega;
- järjepidev järelevalve jäätmekäitlusele seatud nõuete täitmise üle;
- jäätmevaldajate registri arendamine ning registriandmete pidev ajakohastamine;
- ebaseaduslike prügi mahapaneku kohtade likvideerimine ja vajadusel kaamerate paigaldamine kohtadesse, kuhu tihti ladustatakse ebaseaduslikult prügi.

8.5 MTÜ Eesti Jäätmehoolduskeskus ülesanded

Jäätmehoolduse korraldamine regionaalsel tasandil korraldatakse koostöös EJHK-se liikmetest kohalike omavalitsustega. Selleks on Põhja-Sakala vald EJHK-le delegeerinud järgmised jäätmeseadusest tulenevad Põhja-Sakala valla jäätmehooldusalased ülesanded:

- viia läbi korraldatud jäätmeveo teenuste kontsessiooni (edaspidi hanke) ning sõlmib hanke võitnud jäätmevedajaga lepingu;
- esindada liikmeid suhtluses partneritega, regulaatoritega jm kolmandate isikutega nii riigisisiselt kui piiriüleselt;
- osutada jäätmehoolduse alaseid konsultatsioone ja korraldab koolitusi;
- korraldada jäätmehoolduse valdkonna dokumentatsioonide, riigihangete, projektide, rahastustaotluste koostamist ning elluviimist;
- osutada liikmetele arendus- ja investeerimisprojektide analüüse;
- osaleda jäätmevaldajate registri arendustöödel (edaspidi register), tagab registri töö;
- vajadusel töödelda vedajapoolseid registriandmeid;
- valmistada ette jäätmealaste õigusaktide eelnõud.

9. JÄÄTMEKAVA RAKENDAMISE MÕJU KESKKONNALE

Käesoleva jäätmekavaga seotud eesmärgid ning nende täitmiseks toodud tegevuste eesmärk on eelkõige tervikliku jäätmekäitlussüsteemi loomine, mille juures peab arvestama ka keskkonna- ja terviseaspekte. Suuremat tähelepanu pööratakse uute tingimuste seadmisele jäätmete tekkekohal kogumisele ja kogutud jäätmete taaskasutamise toimingutele. Eesmärgiks on vältida Põhja-Sakala valla huve kahjustavate jäätmekäitlustegevuste rakendamist ja vähendada negatiivseid keskkonnamõjusid.

Jäätmekavaga planeeritavad tegevused seisnevad peamiselt jäätmete kogumise korraldamises ning liigiti kogumise tõhustamises. Jäätmekäitluse arengut planeeritakse lähtudes jäätmehierarhiast koos otstarbekuse põhimõttega. Seega olenemata võimalikest jäätmekäitluse alternatiividest, tuleb igal juhul jätkata ja edendada jäätmete liigiti kogumist parimal võimalikul viisil. See aitab kaasa jäätmete lõppkäitlemise keskkonnamõjude vähendamisele, samuti väheneb taastumatute loodusvarade kasutamine ja sellest tingitud keskkonnamõjud.

Jäätmete tekke, kogumise ja käitlemise keskkonnamõju

Kõige suuremat mõju keskkonnale avaldavad jäätmete kogused, mida viiakse otseselt keskkonda s.t ebaseaduslikult kõrvaldatud ja ladestatud jäätmed. Ebaseaduslik tegevus on võimalik eelkõige tulenevalt sellest, et:

- kõik jäätmevaldajad ei ole korraldatud jäätmeveoga hõlmatud.
- järelevalve korraldus on ebapiisav.

Jäätmetest tuleneva keskkonnamõjude vältimisel on oluline roll inimeste teadlikkusel ja jäätmete tekkekohal liigiti kogumise vajalikkuse mõistmisel. Mida rohkem jäätmeid tekkekohal koguda ja nõuetekohasele käitlejale üle anda, seda suurem on jäätmete taaskasutus ja seda väiksem on negatiivne keskkonnamõju. Sellise tegevusega on võimalik kokku hoida tarbitavaid ressursse ja vältida ohtlike ainete keskkonda sattumist.

Olmejäätmete ja biolagunevate jäätmete puhul mõjutavad keskkonda lõhnaäiringud, kogumisvahendite nõrgvesi, näriliste ja lindude levik. Selle tõkestamiseks on vajalik tagada

regulaarne jäätmevedu, nõuetele vastavate kogumisvahendite kasutamine ja nende sobiv paigutus.

Põhja-Sakala valla jäätmekava näeb ette eesmärgid ja tegevused jäätmetest ja nende kogumisest tulenevate negatiivsete mõjude maandamiseks/vähendamiseks.

Jäätmeveo keskkonnamõju

Jäätmeveo peamiseks keskkonnamõjukuks on jäätmeveomasinate tekitavad heitgaasid, müra ja lõhnaäiringud ning jäätmeveo käigus jäätmete sattumine keskkonda. Jäätmeveo halb korraldatus nt ebaregulaarne mahutite tühjendamine võib tekitada häiringuid, mida saab vältida. Korraldatud jäätmeveo rakendamise tingimused tagavad, et Põhja-Sakala vallas teenindab olmelist jäätmevoogu kindlal ajahetkel üks jäätmevedaja, kelle kasutuses on tehniliselt sobilik masinapark ning logistika on korraldatud säästvalt.

Olmejäätmete veo kõrval, mille tingimused on reguleeritud, on oluliseks ja sageli kontrollimatuks keskkonnamõju tekitajaks korraldatud jäätmeveoga hõlmamata jäätmete veo teostamine. Nn vabaturu jäätmete teenindamisel osaleb suur hulk jäätmekäitlejaid, kes väga sageli ei kasuta selleks parimat võimalikku tehnikat ja kelle esmaseks eesmärgiks ei ole keskkonnahoiu tagamine. Eeltoodu kinnitab selget vajadust luua reeglid nn vabaturu jäätmete veole ja käitlemisele ning rakendada tegevuste kontrollimiseks ja mõju hindamiseks järelevalvemeetmeid.

Põhja-Sakala valla jäätmekava näeb ette eesmärgid ja tegevused jäätmete vedamisel parima võimaliku lahenduse rakendamist, mis maandavad/vähendavad veoga tekkivaid negatiivseid keskkonnamõjusid.

Jäätmete kõrvaldamise keskkonnamõju

Jäätmete kõrvaldamine on nende ladestamine prügilasse, põletamine ilma energiakasutusega või muu samaväärne toiming, mis ei ole taaskasutamine. Jäätmete kõrvaldamisega kaasnevaid keskkonnamõjusid maandavad kõrvaldamiskäitistele kehtivad nõuded. Tekkida võivate mõjude maandamise meetmeks, mida Põhja-Sakala vald kasutab, on jäätmete tekkekohal liigiti kogumine, mis vähendab kõrvaldamisse suunatavate jäätmete mahtu ja nende ohtlikkust.

Põhja-Sakala valla jäätmekava näeb ette eesmärgid ja tegevused jäätmete kõrvaldamise osakaalu vähendamiseks ja seeläbi negatiivsete keskkonnamõjude tekke vähendamiseks.

Jäätmete taaskasutamise keskkonnamõju

Kõik jäätmetega tehtavad toimingud kasutavad ressursse ja tekitavad keskkonnamõjusid. Jäätmete käitlemine nende taaskasutamiseks ettevalmistamisel või taaskasutamisel peab toimuma parima võimaliku tehnoloogia abil, mis tagab tegevuste läbipaistvuse, mõõdetavuse ja juhitavuse. Teatud juhtudel võib jäätmete kõrvaldamine tuua kaasa väiksema või paremini maandatava keskkonnamõju kui jäätmete ebaefektiivsel viisil käitlemine. Jäätmete käitlemise erinevate toimingute keskkonnamõjud ei ole Eestis veel ringmajanduslike hindamismudelite alusel analüüsitud, mistõttu on Põhja-Sakala vallale oluline ise hinnata valla jäätmete käitlusega kaasnevaid mõjusid.

Põhja-Sakala valla jäätmekava näeb ette eesmärgid ja tegevused jäätmete taaskasutamise, tervikuna aga kogu jäätmehoolduse korraldamise lahenduse osas monitoorimissüsteemi rakendamise, mis võimaldab edaspidi adekvaatselt hinnata iga tegevusega kaasnevaid keskkonnamõjusid.

Tulenevalt jäätmete taaskasutamise eesmärkidest, ringmajandusliku majandusmudeli arendamise vältimatusest ning keskkonnahoiu edendamisest, on Põhja-Sakala valla jäätmehoolduse arendamisel nn katuseesmärgiks keskkonnahoidlikule ja süsinikuneutraalsele jäätmehoolduse korraldamise mudelile ülemineku teostamine nii käesoleva jäätmekava kui järgnevate jäätmekavade alusel.

LISA 1 TEGEVUSKAVA EESMÄRKIDE REALISEERIMISEKS

<i>Nr</i>	<i>Tegevuse projekti nimi</i>	<i>Teostamise aeg</i>	<i>Teostaja, rahastusallikas</i>
1	ELANIKKONNA KESKKONNATEADLIKKUSE TÕSTMINE		
1.1	Jäätmehooldusalaste artiklite avaldamine valla veebilehel, ajalehes ja muudes meediakanalites	2024-2029	KOV, EJHK
1.2	Valla veebilehe pidev kaasajastamine jäätmealase teabe osas	2024-2029	KOV, EJHK
1.3	Teadlikkuse tõstmiseks erinevate juhendmaterjalide, voldikute koostamine, trükkimine ja levitamine	2024-2029	KOV, EJHK, KIK
2	OHTLIKE JÄÄTMETE KOGUMINE		
2.1	Ohtlike jäätmete vastuvõtmise jätkamine Suure-Jaani ja Võhma jäätmejaamas	2024-2029	KOV
2.2	Ohtlike jäätmete kogumisringide korraldamine	Vastavalt toetusmeetme saamisele	KOV, EJHK, KIK
2.3	Elektri- ja elektroonikajäätmete vastuvõtmise jätkamine Suure-Jaani ja Võhma jäätmejaamas	2024-2029	KOV, EES-Ringlus, Eesti Elektroonikaromu
2.4	Eterniidi tasuta või soodsa vastuvõtu korraldamine ning selleks võimalike toetusmeetmete leidmine	Vastavalt toetusmeetme saamisele	KOV, EJHK, KIK
3	MUUDE TAASKASUTATAVATE JÄÄTMETE KOGUMINE		
3.1	Avalike pakendijäätmete kogumispunktide arendamine: sobivate asukohtade määramine, heakorra tagamine ja kogumisvahendid materjalide liigiti kogumiseks, segapakendite kogumine viiakse minimaalseks.	2024-2029	KOV, ETO, EPR, TVO
3.2	Propageerida biolagunevate jäätmete kohtkompostimise võimalusi	2024-2029	KOV, EJHK,
3.3	Tekstiilijäätmete, suurjäätmete ja ehitusjäätmete ning muude liigiti kogutavate jäätmete vastuvõtmise korraldamine Suure-Jaani ja Võhma jäätmejaamas	2024-2029	KOV
3.4	Ehitus- ja lammutustegevuse reglementeerimine tegevuste keskkonnamõjude vähendamiseks ja tekkivate jäätmete nõuetekohase käitlemise tagamiseks	Pidev	KOV

3.5	Tekstiilijäätmete liigiti kogumise rakendamine	2025	KOV, EJHK
4	KORRALDATUD OLMEJÄÄTMEVEDU		
4.1	Korraldatud jäätmeveo hangete läbiviimine	2026	EJHK
4.2	Segaolme-, vanapaberi, segapakendi-, klaasi-, biolagunevate köögi- ja sööklajäätmete, biolagunevate aia- ja haljastujäätmete, elektroonika, tekstiili- ja suurjäätmete hõlmamine korraldatud jäätmeveoga	Pidev	EJHK
5	JÄÄTMEHOOLDUSE KORRALDUS JA JÄRELEVALVE		
5.1	Jäätmevaldajate registri abil jäätmevaldajate hõlmamise ja liigiti kogumise nõuete täitmise järjepideva kontrolli teostamine. Vajadusel täiendava tarkvara kasutusele võtmine.	Pidev	KOV, EJHK
5.2	Jäätmehoolduseeskirja ajakohasena hoidmine, vajadusel uue koostamine ja vastuvõtmine	Pidev	KOV, EJHK
5.3	Jäätmekava regulaarne ülevaatamine ja täiendamine	Pidev	KOV, EJHK
5.4	Koostöö naaberomavalitsustega jäätmete kogumise ja käitlemise osas ühtsete reeglite ja lahenduste rakendamisel (piiriülene koostöö tegevuste efektiivsuse suurendamise eesmärgil).	Pidev	KOV, EJHK

Lühendid:

KOV – kohalik omavalitsus

EJHK – MTÜ Eesti Jäätmehoolduskeskus

KIK – SA Keskkonnainvesteeringute Keskus

ETO – Eesti Taaskasutusorganisatsioon

TVO – tootjavastutusorganisatsioon

EPR – MTÜ Eesti Pakendiringlus